

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БАС ПРОКУРАТУРАСЫНЫҢ
ЖАНЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ АКАДЕМИЯСЫ**

**Сейтаева Жанар Секежанқызы
Кенбаев Жанғали Айтқалиұлы**

**Адам саудасына байланысты қылмыстық құқық
бұзушылықтарды тергеу**

(Оқу-әдістемелік құрал)

Қосшы, 2021

УДК 343.98

ББК 67.52

Рецензенттер:

Абеуов Д.А. - Б.Бейсенов ат. ҚР ІІМ Қарағанды Академиясының Қылмыстық іс жүргізу кафедрасының бастығы

Ешназаров А.А. - ҚР Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының Арнайы заң пәндері кафедрасының доценті, з.ғ.к.

Сейтаева Ж.С., Кенбаев Ж.А.

Адам саудасына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтарды тергеу. Оқу-әдістемелік құрал / Ж.С. Сейтаева, Ж.А. Кенбаев. – Қосшы: Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы, 2021. – 87 с.

ISBN 978-601-7969-55-4

Оқу-әдістемелік құрал адам саудасына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтардың қылмыстық-құқықтық және криминалистикалық сипаттамасын береді, осы түрдегі қылмыстарды тергеу үшін оның элементтерінің өзара байланысы мен маңыздылығын көрсетеді, қаралып отырған санаттағы қылмыстық істер бойынша сотқа дейінгі тергеуді бастау ерекшеліктеріне назар аударады, тергеу кезінде қалыптасқан типтік тергеу жағдайлары әзірленді, нақты тергеу әрекеттерін жүргізудің тактикалық әдістері қарастырылады. Білімді тексеру мақсатында талқылауға арналған сұрақтар, сондай-ақ студенттерге арналған тест сұрақтары келтірілген.

Оқу құралы қылмыстық қудалау органдары мен соттың іс жүзіндегі қызметкерлеріне, ғылыми-педагогикалық мамандарға, сондай-ақ құқықтық бейін бойынша білім алушыларға арналған.

УДК 343.98

ББК 67.52

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқық қорғау органдары академиясының Оқу-әдістемелік кеңесінің шешімімен жариялауға ұсынылды (14.05.2021 ж. №7 хаттамасы)

ISBN 978-601-7969-55-4

© Ж.С.Сейтаева, Ж.А.Кенбаев, 2021

Мазмұны

Кіріспе.....	4
1. Адам саудасының қылмыстық-құқықтық талдауы.....	6
2. Адам саудасының білікті құрамы	13
3. Адам саудасына қарсы күрес саласында халықаралық құқықтық актілерді қолдану	27
4. Адам саудасы механизмінің жеке элементтерінің сипаттамасы	31
5. Адам саудасын тергеу ерекшеліктері	37
6. Адам саудасын тергеу кезінде жеке тергеу әрекеттерін жүргізу.....	45
Қорытынды бөлім.....	65
Қосымша 1.....	66
Қосымша 2.....	67
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	82
Ұсынылатын әдебиеттер.....	85

КІРІСПЕ

Қазақстан Республикасының Конституциясы халықаралық құқықтың жалпы танылған қағидаттары мен нормаларына сәйкес адамның және азаматтың негізгі құқықтары мен бостандықтарын мойындайды және оларға кепілдік береді. Негізгі Заңның 16-бабының 1-бөлігі жеке бас бостандығының құқығын жариялайды; 17-баптың 2-бөлігі азаптауға, зорлық-зомбылыққа, қатыгездікке немесе адамдық қадір-қасиетін қорлауға, жәбір көрсетуге, жазалауға тыйым салады; 21-баптың 1-бөлігі еркін жүріп-тұру және тұрғылықты мекенді еркін таңдау құқығын бекітеді; 24-баптың 1-бөлігі еңбек бостандығына, қызмет пен кәсіп түрін еркін таңдау құқығына кепілдік береді және мәжбүрлі еңбекке тыйым салады¹.

Бұл құқықтық бостандықтар қоғамның тарихи дамуының және халықаралық құқықтық талаптардың нәтижесі болды, алайда әлемдік қоғамдастық пен ұлттық заңнамаға тыйым салынғанына қарамастан, адам саудасы бүгінгі күнге дейін бар.

Адам саудасы-бұл бүкіл адамзаттың проблемасы, ол әлемнің әр еліне белгілі бір дәрежеде әсер етеді, мемлекеттің ұлттық қауіпсіздігі мен экономикалық тұрақтылығына қауіп төндіреді отырып, азаматтардың өмірі мен әл-ауқатына нақты қауіп төндіреді.

Жыл сайын жүздеген мың ерлер мен әйелдер, балалар өз елдерінде және шетелде адам саудасының құрбаны болады. Адам саудасының құрбандары мәжбүрлі еңбекті, жыныстық қанауды, құлдықты немесе құлдыққа ұқсас әдет-ғұрыптарды, ағзаларды алуды қоса алғанда, әртүрлі қанауларға ұшырайды.

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті, Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев «Қазақстан-2050 «Стратегиясы» Қазақстан халқына Жолдауында: мемлекеттің жаңа саяси

¹ Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды) (23.03.2019 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)// Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000>

бағыты» 2012 жылғы 14 желтоқсанда он жаһандық сын-қатерді айқындады. Соның екінші сын-қатерінде бұл жаһандық демографиялық теңгерімсіздік, ол күн сайын шиеленісіп, жаңа көші-қон толқындарын қалыптастырады және бүкіл әлем бойынша әлеуметтік шиеленісті күшейтеді. Көптеген елдерде туудың төмендігі және адамзаттың қартаюуы еңбек нарығындағы проблемаларды, нақтырақ айтқанда, еңбек ресурстарының жетіспеушілігін туындатады. Елбасы қазірдің өзінде нәпсіқұмарлық құлдықтың, әйелге тауар ретінде қараудың, өрескел жағдайларының жолын кесуге, әйелдер мен балаларға қатысты кез келген зорлық-зомбылықтың жолын кесу тиістігін ерекше атап өтті. Сонымен қатар, әйелдер мен балаларға қарсы бағытталған қылмыстар, оның ішінде оларды сатқаны үшін жазаны қатаңдату бөлігінде заңнаманы жетілдіру жөнінде тапсырмалар берді².

2019 жылы Президент Қ.Тоқаев өзінің халқына Жолдауында бірқатар ауыр қылмыстар, соның ішінде адам саудасы үшін жазаны қатаңдату талап етті³. Нәтижесінде, 2019 жылғы 30 желтоқсанда Парламент Мәжілісі осы бағыттар бойынша маңызды түзетулерді қабылдады және енді адам саудасы аса ауыр қылмыстарға жатқызылды және 7 жылдан 12 жылға дейін бас бостандығынан айырылады. Сондай-ақ, адам саудасы фактілері туралы қылмыстық істерді тараптардың татуласуына байланысты тоқтату мүмкін емес.

Өткен 2020 жылы Еліміздің Президенті Адам саудасын тергеу рәсімін жақсартуға шақырды, бұл мемлекеттік органдардың келісілген іс-қимылын талап етеді⁴.

² «Қазақстан-2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы Қазақстан халқына Жолдауы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050>

³ «Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі» Қазақстан Республикасы Президентінің 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы // интернет ресурс: https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana

⁴ Қазақстан Республикасы Президентінің 2020 жылғы 1 қыркүйектегі «Қазақстан Жаңа нақты ахуалда: іс-қимыл уақыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы // Интернет ресурс: https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-1-sentyabrya-2020-g

Осыған байланысты, Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасы жанындағы Құқық қорғау органдары академиясы, Б.Бейсенов ат. ҚР ІІМ Қарағанды академиясы заңсыз көші-қон және адам саудасына қарсы күрес жөніндегі мамандарды даярлау оқу орталығымен бірлесіп, тергеу және сот тәжірибесін талдау негізінде адам саудасын тергеудің жеке әдістемесін құрайтын осы оқу-әдістемелік құралды әзірледі.

1. АДАМ САУДАСЫН ҚЫЛМЫСТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ТАЛДАУ

2014 жылғы 3 шілдедегі Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің (бұдан әрі – ҚК) 116-бабында, 125-бабы үшінші бөлігінің 2-тармағында, 126-бабы үшінші бөлігінің 2-тармағында, 128, 134, 135, 308, 309-баптарында көзделген құқық бұзушылықтар адам саудасына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтар деп танылады.

Адам саудасымен тікелей айналысу ҚК-нің 128-бабында көрсетілген.

1. Адамға қатысты сатып алу-сату немесе өзге де мәмілелер жасау, сол сияқты оны пайдалану не азғырып көндіру, тасымалдау, беру, жасыру, алу, сондай-ақ пайдалану мақсатында өзге де әрекеттер жасау -

мүлкі тәркіленіп, төрт жылдан жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру жазасына кесіледі.

2. Жасалған дәл сол әрекеттер:

- 1) адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен;
- 2) бірнеше рет;
- 3) өмірге және денсаулыққа қауіпті күш қолданып немесе оны қолдану қатерін төндіру;
- 4) қаруды немесе қару ретінде пайдаланылатын заттарды қолданып;
- 5) әйел адамдар, кінәлі деп танылған жүкті әйелге қатысты ;
- 6) екі және одан да көп адамға қатысты;
- 7) транспланттау, өзгеде жәбірленушінің ағзаларын немесе терілерін алып қою мақсатында;
- 8) алдау немесе сенімге қиянат жасау жолымен;
- 9) адам өзінің қызмет бабын пайдалана отырып жасаған іс-әрекеттері;
- 10) жәбірленушінің материалдық немесе өзге де тәуелділігін пайдалана отырып;
- 11) кінәлі, психикасының бұзылуынан зардап шегетіні немесе дәрменсіз күйде екені белгілі адамға қатысты;
- 12) жәбірленушінің жеке басын куәландыратын құжаттарды

алып қою, жасыру не жою арқылы жүзеге асырылады, -

мүлкі тәркіленіп, жеті жылдан тоғыз жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалады.

3. Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, Қазақстан Республикасының шегінен тыс жерге әкету, бір шет мемлекеттен екінші шет мемлекетке Қазақстан Республикасының аумағы арқылы адамды әкелу немесе тасымалдау мақсатында жасалған іс-әрекеттер, сол сияқты осындай іс-әрекеттерді жасау мақсатында Қазақстан Республикасынан тыс жерге әкету, Қазақстан Республикасына әкелу немесе адамды Қазақстан Республикасының аумағы арқылы бір шет мемлекеттен екінші мемлекетке тасымалдау -

мүлкі тәркіленіп, тоғыз жылдан он екі жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру жазасына кесіледі.

4. Осы баптың бірінші, екінші немесе үшінші бөліктерінде көзделген іс-әрекеттер, егер олар:

1) қылмыстық топпен жасалса;

2) абайсызда жәбірленушінің өліміне не өзге де ауыр жарақат салдарына әкеп соқса

мүлкі тәркіленіп, он екі жылдан он бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалады⁵.

Адам саудасына байланысты **қылмыстың объектісі** - адамның бостандығы, оның жеке қауіпсіздігі, құқықтары мен заңды мүдделері, ар-намысы мен қадір-қасиеті, тұрғылықты жері, кәсіп пен кәсіп түрін еркін таңдау құқығы болып табылады.

Қылмыстың объективті жағы, адамға қатысты сатып алу-сату немесе басқа мәмілелер жасау, сондай-ақ оны пайдалану, жалдау, тасымалдау, жасыру, сонымен қатар пайдалану мақсатында басқа да әрекеттер жасау арқылы көрінеді.

Әрекетті ҚК-нің 128-бабының 1- бөлігі бойынша және

⁵ Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі (19.12.2020 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен) // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P1200000075>

ҚК-нің 135-бабының 1- бөлігі бойынша жазалау үшін осы баптардың диспозициясында көрсетілген әрекеттердің ең болмағанда біреуінің жасалу фактісін анықтау жеткілікті.

Адамды сатып алу - сату деп бір тарап (сатушы) белгілі бір сыйақы үшін адамды екінші тарапқа (сатып алушыға) беретін заңсыз өтеулі мәміле деп түсініледі. Төлем тек ақша ғана емес, мүлік те болуы мүмкін.

Адамға қатысты өзге мәмілелер жасау деп адамды пайдакүнемдік немесе өзге де қоғамға жат мақсатта бір адамды басқа адамға берудің кез келген басқа тәсілі түсініледі. ҚК-нің 128-бабы бойынша немесе ҚК-нің 135-бабы бойынша қылмыстық жауаптылыққа әкеп соғатын өзге мәмілелерге сыйға тартуды (адамды басқа адамға өтеусіз беру), айырбастауды (адамды бірдеңеге алмастыру), айырбастауды (бір адамды басқа адамға ауыстыру), жалға алуды (адамды ақы төлеп уақытша иеленуге және пайдалануға беру), адамды Тараптар арасында жасалған мәміле бойынша міндеттеменің орындалуын қамтамасыз ету ретінде қалдыруды, адамды ақы төлеу нысанасы ретінде пайдалануды, мүліктік емес сипаттағы қандай да бір пайда табу және т.б.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының «Адам саудасы үшін жауапкершілік белгілейтін заңнаманы қолдану практикасы туралы»⁶ нормативтік қаулысына сәйкес ҚК-нің 128, 135-баптарына қатысты «**адамды пайдалану**» ұғымын айқындау кезінде ҚК-нің 3-бабының 1-тармағын басшылыққа алған жөн.

ҚК-нің 128-бабында көзделген қанаудың әртүрлі нысандары бар (жыныстық қанау, мәжбүрлі еңбек, қайыр сұрау және т.б.). Қылмыстық кодекс адамды қанаудың еңбек қанауы немесе қайыр сұрау сияқты түрлерін жеке арнайы нормаға бөлмейді. Сондықтан жәбірленушіні жезөкшелікпен айналысуға

⁶ «Адам саудасы үшін жауапкершілікті белгілейтін заңнаманы қолдану практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 7 нормативтік қаулысы (31.03.2017 жылғы өзгерістермен және толықтырулармен) // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P120000007S>

тарту және алынған табыстарды иемдену жолымен ғана емес, сондай-ақ пайдаланудың басқа да нысандарында (мәжбүрлі еңбек және т.б.) одан әрі пайдалану арқылы жәбірленушіге қатысты сатып алу – сату не өзге де мәмілелер жасау жағдайларында мұндай іс-әрекеттер кінәлі адамның бір мақсатқа-жәбірленушіні пайдалануға ортақ ниетімен біріктірілген іс-әрекеттер жасағандығын куәландырады және ҚК-нің 308, 134-баптары бойынша қосымша біліктіліксіз ҚК-нің 128 немесе 135-баптарында көзделген бір қылмыс ретінде қарастырады.

Адамды пайдалану мақсаты - жәбірленушіні азғырып тарту, тасымалдау, беру, жасыру кезінде, сондай-ақ ҚК-нің 128, 135-баптарында көзделген өзге де іс-әрекеттерде міндетті белгі болып табылады. Сатып алу-сату ҚК-нің 128, 135-баптары бойынша жазалау және жәбірленушіге қатысты өзге де мәмілелер жасау үшін арнайы пайдалану мақсатының болуы талап етілмейді, өйткені адам мәмілелердің объектісі болып табылмайды және мұндай мәмілелер олар жасалған кезден бастап жарамсыз деп танылады.

Егер бұл **адамды азғырып көндіру** мақсатына байланысты болса, қандай да бір жұмыстарды немесе қандай да бір қызметті, оның ішінде құқыққа қайшы қызметті орындауға жәбірленушінің келісіміне қол жеткізу азғырып тарту деп түсініледі. Жалдау әдістері әртүрлі болуы мүмкін: сыйақы туралы уәде, жұмыс ұсынысы, алдау, сендіру, бопсалау, қорқыту және басқалар.

Адам саудасы тұрғысынан азғырып тарту дегеніміз-адамды кез-келген жолмен және кез-келген сылтаумен пайдалануға тарту. Жалдаудың әдістері мен құралдары әртүрлі. Азғырулар жүргізілуі мүмкін:

- жеке тұлғалармен әңгімелесу және «жеке тәжірибемен алмасу» түрінде;
- туристік фирмалар арқылы;
- неке және / немесе модельдік агенттіктер арқылы - негізінен әйел адамдар мен кәмелетке толмағандарға қатысты;
- интернет арқылы-әртүрлі танысу сайттары мен жұмысқа

орналасу сайттары арқылы;

- бұқаралық ақпарат құралдарында жариялау арқылы;
- жақын туыстар арқылы;

Соңғы екі әдіс жәбірленуші үшін өте сенімді, сондықтан ең тиімді, өйткені психологиялық фактор қатысады - адамдар ең алдымен жақындарына және дәстүрлі БАҚ-қа сенеді.

Әңгімелесу және "жеке тәжірибемен алмасу" түріндегі жеке тұлғаларды азғыру мысалы ҚР ҚК 128-бабы 3-бөлігі бойынша сотқа жіберілген К., С. және Б. тұлғалар тобына қатысты № 1-970/2015 істе байқалады.

2015 жылы Өскемен қаласының аумағында материалдық пайда табу мақсатын көздеген, Біріккен Араб Әмірліктерінің Дубай қаласында (бұдан әрі мәтін бойынша-БАӘ) тұратын "Алла" есімді адаммен бір мақсатты көздеп әрекет еткен. К.азаматында кейіннен оларды Қазақстан Республикасының шегінен тыс БАӘ аумағына одан әрі жыныстық пайдалану үшін, яғни алынған табыстарды иемдену мақсатында жезөкшелікпен айналысуға пайдалану үшін адамдарды азғыруға байланысты қылмыстық ниет пайда болды. Өзінің қылмыстық әрекетін жүзеге асыру барысында, К. "Алла" есімді адаммен оның әрбір жалданған адамнан кейінгі жезөкшелікпен айналысу үшін материалдық пайдасы 2 000 АҚШ долларын құрайтынын және "Алла" есімді адаммен бір ниетпен әрекет ете отырып, алынған табыстарды иемдену мақсатында оларды кейіннен Қазақстан Республикасының шегінен тыс БАӘ аумағына сексуалдық қанау үшін әйел жынысты адамдарды жұмысқа тартуды бірлесіп жүзеге асыру үшін С. және Б. азаматтарымен алдын ала сөз байласқан. Бұл жағдайда қылмыстық рөл К., С. және Б. қолайлы адамдарды табу және "Алла" деп аталатын адамға олардың фотосуреттерін осы адамдарды одан әрі жыныстық пайдалану үшін азғыру және тарту мақсатында жіберу болды.

Өз жоспарын жүзеге асыра отырып, сотталушы К. 2015 жылдың ақпан айында бұрын таныс Иванова С. М. - ға БАӘ аумағында жұмыс істегісі келетін адамдарды табуды ұсынды, ол үшін оны 2015 жылдың шілдесінде азамат Сигидеевамен Л. А. таныстырды.

Өзінің қылмыстық ниетін соңына дейін жеткізе отырып, 25 шілде күні сағат 15:00 шамасында, Өскемен қаласы, Белинский көшесі, 40, к.мекенжайындағы кеңседе, С., Б. және "Алла" есімді адаммен бір ниетпен әрекет ете отырып, бұрын әзірленген қылмыстық жоспарды ұстанып, Л. А. Сигидееваны қасақана жаңылыстырып, соңғысына жезөкшелікпен айналысқаны үшін 5000 АҚШ доллары мөлшеріндегі ай сайынғы жалақыны, сондай-ақ Дубай қаласындағы тегін туризмді уәде етіп, БАӘ аумағында жезөкшелікпен айналысуға шақырылды, осылайша оны одан әрі пайдалану үшін азғырған.

Адамдарды сату кезінде азғырып көндіру, жезөкшелікпен айналысуға тартудан оның аяқталу кезі бойынша ажырату керек: азғырып тарту азғырылып отырған адамның оны пайдалануды жүзеге асыруға келісімін алған кезден бастап аяқталған болып есептеледі, ал жезөкшелікпен айналысуға тарту, оны аталған қызмет түріне көндірудің сәті түскеніне немесе болмағанына қарамастан, жезөкшелікпен айналысуға тартуға бағытталған іс-қимылдың сипатталған тәсілдерінің бірі жасалған кезден бастап аяқталған болып есептеледі.

Адамды жезөкшелікпен айналысуға тартуға ғана тарту кезінде ниеті бағытталған жағдайда, жасалған әрекет ҚК-нің 308 немесе 134-баптары бойынша қылмыстық-құқықтық бағалауға жатады, өйткені жыныстық пайдалану мақсатында азғырып тарту және жезөкшелікпен айналысуға тарту үшін

жауапкершілікті көздейтін қылмыстық заңның нормалары ҚК-нің 12-бабының үшінші бөлігінде көзделген бәсекелестік жағдайында болады. Жезөкшелікпен айналысуға тарту және пайдакүнемдік мақсатта жеңгетайлық-ҚК-нің 128, 135-баптарына қатысты арнайы нормалар болып табылатын қанаудың бір түрі.

Адамды тасымалдау адамды пайдалану мақсатында оны бір жерден екінші жерге, оның ішінде сол бір елді мекен шегінде ауыстыру жөнінде жасалған қасақана әрекеттерді білдіреді. Бұл ретте көлік түрі, адамды тасымалдау уақыты мен тәсілі іс-әрекетті саралау үшін маңызды емес. Тасымалдау тек біреуді алып жүрумен тасымалданатын адамды жеткізуде ғана емес, сондай-ақ жәбірленуші өзі баратын жерге дейін тасымалданатын адамға жол жүру құжаттарын сатып алуда да көрсетілуі мүмкін. Тасымалдау оны жүзеге асыру басталған сәттен бастап аяқталды деп есептеледі.

Адамды кейіннен пайдалану мақсатында жасыру деп жәбірленушіні құқық қорғау органдарынан, туыстарынан және басқа адамдардан жасыруды (мысалы, арнайы үй-жайларда жасыру, белгілі бір аумақтан шығуға жол бермеу, физикалық немесе психикалық белсенділікті дәрі-дәрмекпен басу) түсіну керек. Жасыру жәбірленушіні физикалық жасырумен ғана емес, сонымен бірге жәбірленушіні табуды қиындататын басқа да әрекеттермен (құжаттардың өзгеруі, сыртқы келбеті және т.б.) де көрінуі мүмкін.

Мәміле объектісі болып табылатын адамды беру дегеніміз-мұндай адамды сатып алушыға немесе оның өкілдеріне тікелей тапсыру.

Тиісінше, мәміле бойынша серіктестің жауап әрекеті-мұндай адамды алу.

Адамды өздерімен немесе басқа адамдармен пайдалану мақсатында берген және алған адамдардың іс - әрекеттері ҚК-нің 128-бабының тиісті бөлігі бойынша, ал кәмелетке толмағанға қатысты-ҚК-нің 135-бабының тиісті бөлігі бойынша, сондай-ақ адамдар тобының алдын ала сөз байласу белгісі бойынша саралануға жатады.

МАҢЫЗДЫ: дәл беру/алу кезеңінде адамды сатып алу-сату актісі орын алады.

Қылмыс субъектісі - 16 жасқа толған және жеке физикалық тұлға болып табылады.

Адамды сатып алу-сатудың субъективті жағы - немесе оған қатысты басқа мәмілелер жасау тікелей ниетпен сипатталады. Сондықтан әрекетті ҚК-нің 128-бабының бірінші бөлігі бойынша және ҚК-нің 135-бабының бірінші бөлігі бойынша саралау үшін мұндай мәмілелерді жасау мақсатының маңызы жоқ.

Адамды жалдау, тасымалдау, беру, жасыру кезінде қылмыстың субъективті жағы тікелей ниетпен сипатталады, ал қылмыстың мақсаты-адамды пайдалану.

Адамға қатысты сатып алу-сату немесе басқа мәмілелер жасау адамды басқа адамдарға берген сәттен бастап аяқталған қылмыс деп саналуы керек. Бұл ретте адамды сатқаны немесе өзге де мәмілелер жасағаны үшін сыйақы алу уақытының маңызы жоқ.

Адам саудасына байланысты қылмыстық құқық бұзушылықтарды саралау мәселелері Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының "Адам саудасы үшін жауапкершілікті белгілейтін заңнаманы қолдану практикасы туралы" нормативтік қаулысында толығырақ баяндалған.

2. АДАМ САУДАСЫНЫҢ БІЛІКТІ ҚҰРАМЫ

Адам саудасының білікті құрамы ҚР ҚК 128-бабының 2-4-бөліктерінде қарастырылған.

Адамдар тобы алдын ала сөз байласу арқылы жасаған адам саудасы (ҚР ҚК 128-ББ.2-б. 1-т.). Іс-әрекет ҚР ҚК 128 - бабының 1 т. 2 - бөлігі бойынша сараланады— адамдар тобының алдын ала сөз байласуы бойынша-егер оған қылмыстық құқық бұзушылықты бірлесіп жасау туралы алдын ала уағдаласқан адамдар қатысса - (ҚР ҚК 31-бабының 2-бөлігі). ҚР Жоғарғы Сотының 2001 жылғы 21 маусымдағы №2 "Соттардың бандитизм және басқа да қылмыстық құқық бұзушылықтарға бірлесіп қатысқаны үшін жауапкершілік туралы заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы"⁷ нормативтік қаулысында 3-тармақта "адамдар тобының қылмыс жасауы", "адамдар тобының алдын ала сөз байласуы бойынша қылмыс жасауы" деген саралау белгілері ҚР ҚК 31-і бабының 1-бөлігіне сәйкес көрсетілген. Екі және одан да көп орындаушы қатысқан жағдайларда қылмысқа қатысушыларға тағылуы мүмкін.

Кінәлілердің іс-әрекеттерін "адамдар тобының алдын ала сөз байласуы бойынша" қылмыс жасау белгісі бойынша саралаған кезде екі немесе одан да көп адамның қылмыс жасауға кез келген нысанда жасалған уағдаластығының бар-жоғын, осы адамдардың сөз байласуы қылмыс жасауға тікелей бағытталған іс-әрекеттер басталғанға дейін, яғни қылмыс құрамының объективті жағын кемінде бір орындаушы орындағанға дейін орын алғанын анықтау қажет.

Қылмыс "адамдар тобының алдын ала сөз байласу арқылы" белгісі бойынша және оны жасау үшін екі немесе одан да көп адамның жалпы күш-жігері біріктірілген және қатысушылардың әрқайсысының іс-әрекеті рөлдерді алдын

⁷ ҚР Жоғарғы Сотының 2001 жылғы 21 маусымдағы №2 "соттардың бірлесіп жасалған бандитизм және басқа да қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін жауаптылық туралы заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы" нормативтік қаулысы / / Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P01000002S_

ала бөлуге сәйкес басқа қатысушылардың іс-әрекеттерін жасау үшін қажетті шарт болып табылатын және барлық қатысушылардың іс-әрекетінен туындаған жалпы қылмыстық нәтижемен себепті байланыста болған жағдайларда сараланады. Мұндай жағдайларда қылмысқа екі немесе одан да көп орындаушылардың қатысуы міндетті емес, басқа қатысушылар болған кезде бір орындаушы жеткілікті.

Ұйымдастырушының, айдап салушының немесе көмектесушінің жауаптылығы, олар бір мезгілде қылмысты бірлесіп орындаушы болған жағдайларды қоспағанда, ҚР ҚК-нің 28-бабына сілтеме жасай отырып, нақты қылмыс үшін жауаптылықты көздейтін ҚК-нің тиісті бабы бойынша туындайды.

Қылмысқа басқа қатысушылармен алдын ала сөз байласпаған, бірақ оны басқа адамдар жасау барысында оларға қосылған және тікелей қатысқан адам қылмысты бірлесіп орындаушы ретінде іс жүзінде жасаған нақты әрекеттері үшін жауаптылықта болуға тиіс.

Қылмыстық қоғамдастық ҚР ҚК 31 – бабының 4-бөлігіне сәйкес ұйымшылдық белгісі және оны құру мақсаты-ауыр және аса ауыр қылмыстар жасау үшін ұйымдасқан қылмыстық топтан және бандадан ерекшеленеді. Қылмыстық қоғамдастық, әдетте, жоғары дәрежеде ұйымдастырылған және жеке қылмыстық бірлестіктерден немесе ұйымдасқан қылмыстық топтардан тұрады.

Бірнеше рет жасалған адам саудасы (ҚР ҚК 128-б.2-б. 2-т.)

Бірнеше рет қылмыс жасау ұғымы ҚР Жоғарғы Сотының 25.12.2006 ж. № 11 "Қылмыстардың бірнеше рет жасалуы мен жиынтығын саралау туралы"⁸ нормативтік қаулысында көрсетілген.

Бірнеше рет жасау бір адамның ҚР ҚК Ерекше бөлімінің

⁸ ҚР Жоғарғы Сотының 25.12.2006 ж. № 11 "Қылмыстардың бірнеше рет және жиынтығын саралау туралы" нормативтік қаулысы / / Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P06000011S_

бір бабында немесе сол бабының бір бөлігінде көзделген бірнеше қылмыс жасауын көздейді. Саралау белгісі қылмыстарды жасаудың бірнеше рет жасалуы бұрын жасалған қылмыстар үшін соттылық жағдайларын да қамтиды, егер олар үшін соттылық алынбаған немесе өтелмеген болса және егер соттылық ҚК бабының диспозициясында осы қылмыстың дербес саралау белгісі ретінде көрсетілмесе. Әрекетті бірнеше мәрте жасау белгісі бойынша саралау кезінде кәмелетке толмаған жаста қылмыс жасағаны үшін бұрынғы алынбаған немесе өтелмеген соттылығы ескерілмейді.

Қылмыстардың бірнеше рет жасалғанын айқындау кезінде адам жасағаны үшін заңда белгіленген тәртіппен қылмыстық жауапкершіліктен босатылған не олар үшін қылмыстық жауапкершіліктің ескіру мерзімдері өткен қылмыстар ескерілмейді.

Егер қылмыстық-құқықтық нормада бірнеше рет қылмыс жасау белгісі ретінде көрсетілсе, онда бір адамның бірнеше бірдей немесе біртектес қылмыс жасауы осы қылмысты бірнеше рет жасағаны үшін жауапкершілікті көздейтін ҚК-нің тиісті бабы (бабының бөлігі) бойынша тұтастай жазалауға жатады.

Екі және одан да көп адамға қатысты Адам саудасы бір мезгілде не әртүрлі уақытта жасалуы мүмкін. Қылмыс жасаушының әрекеттерін қылмыстың бірнеше рет жасалуының немесе екі немесе одан да көп адамға қатысты әрекет жасаудың белгілері бойынша саралаған кезде оның ниетінің бағытын, нақты әрекеттердің сипатын, қылмыстар мен жасалған қылмыстың басқа да мән-жайлары арасындағы уақыт аралығын негізге алған жөн.

Әртүрлі уақытта бірнеше жәбірленушіге қатысты бірыңғай ниетпен қамтылмаған әрекеттер ҚК-нің 128-бабы екінші бөлігінің 2-тармағы бойынша және ҚК-нің 135-бабы екінші бөлігінің 2-тармағы бойынша жазаға тартылады.

Өмірге және денсаулыққа қауіпті күш қолданып немесе оны қолданамын деп қорқытумен жүргізілген адам

саудасы (ҚР ҚК 128-ББ. 2-Б. 3-т.)

"Зорлау және өзге де сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттерімен байланысты қылмыстарды саралаудың кейбір мәселелері туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы №4 нормативтік қаулысында⁹ зорлық-зомбылық деп жәбірленушінің қарсылығын еңсеруге бағытталған, мысалы, соққы беру, тыныс алу жолдарын қысу, қолды, аяқты ұстау, киімді жұлу және т. б. әрекеттерді жасауды түсіну керек делінген.

ҚР Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 11 шілдедегі № 8 "Ұрлық істері бойынша сот практикасы туралы"¹⁰ нормативтік қаулысының 23-тармағы өмірге немесе денсаулыққа қауіпті зорлық-зомбылық деп денсаулыққа зиян келтіруге бейімделген қаруды немесе қару ретінде пайдаланылатын заттарды қолдана отырып, денсаулыққа зиян келтіруді, сондай-ақ жәбірленушінің денсаулығына ауыр немесе ауырлығы орташа зиян келтіруге әкеп соққан өзге де зорлық-зомбылықты түсіну керек деп белгілейді.

Егер жәбірленушінің өміріне немесе денсаулығына жеңіл зиян келтірілсе (мысалы, дененің өмірлік маңызды бөліктеріне аяқпен немесе қолмен бірнеше рет соққы беру және т.б.) және сауығуы үшін амбулаториялық немесе стационарлық емдеу талап етілсе, ол жәбірленушінің өмірі немесе денсаулығы үшін қауіпті деп танылуы мүмкін.

Қаруды немесе қару ретінде пайдаланылатын заттарды қолданып адамдарды сату (ҚР ҚК 128-ББ.2-б. 4-т.).

Қазақстан Республикасының "Жекелеген қару түрлерінің

⁹ Зорлау және өзге нәпсіқұмарлық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттерімен байланысты қылмыстарды саралаудың кейбір мәселелері туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы №4 нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P07000004S_

¹⁰ Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының "ұрлық туралы істер бойынша сот практикасы туралы" 2003 жылғы 11 шілдедегі № 8 нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P03000008S_

айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы"¹¹ 30.12.1998 ж. Заңына сәйкес:

атыс қаруы-оқпан арнасынан оқ, снаряд, граната оқ-дәрі немесе өзге де заряд энергиясының әсері нәтижесінде лақтырылатын қару;

лақтыратын қару-нысанаға тікелей әсер ететін құрал адамның бұлшықет күші немесе механикалық құрылғы арқылы бағыт пен қозғалыс алатын қару;

пневматикалық қару- нысананы зақымдау құралы сығылған, сұйытылған немесе қатайтылған газдың энергиясы есебінен бағытты қозғалыс алатын қару;

суық қару-мақсатты тікелей жеңетін құрал адамның бұлшықет күшінің көмегімен әрекет ететін қару;

электрлік қару-қолданылуы электр разрядының әсеріне негізделген арнайы құрылғы.

ҚР Жоғарғы Соты Пленумының 1995 жылғы 21 шілдедегі № 4 "Атыс қаруын, оқ-дәріні, қару-жарақ пен жарылғыш заттарды ұрлау, атыс қаруын заңсыз сатып алу, алып жүру, сақтау, дайындау немесе өткізу, ұқыпсыз сақтау туралы істер бойынша сот практикасы туралы"¹² қаулысында атыс қаруы, оқ-дәрілер, қару-жарақ және жарылғыш заттар зауытта шығарылған, сондай-ақ қолдан жасалған қару болуы мүмкін деп көрсетілген.

Денсаулыққа зиян келтіретін, өмірге немесе денсаулыққа қауіпті заттар (тұрмыстық мақсаттағы пышақтар, ұстара, балта, бұрағыш, бейімделген заттар: таяқшалар және т.б.) қару ретінде пайдаланылады деп танылады.

Қаруды немесе қару ретінде пайдаланылатын заттарды қолдану деп жәбірленушінің өміріне немесе денсаулығына зиян келтіру мақсатында (оқ ату, тесіп-кесу соққыларын салу және т.б.) оларды іс жүзінде қолдануды, яғни қарудың немесе

¹¹ Қазақстан Республикасының Заңы "Жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы" 30.12.1998 ж. // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000339_

¹² "Атыс қаруын, оқ-дәріні, қару-жарақ пен жарылғыш заттарды ұрлау, атыс қаруын заңсыз сатып алу, алып жүру, сақтау, дайындау немесе өткізу, ұқыпсыз сақтау туралы істер бойынша сот практикасы туралы" ҚР Жоғарғы Соты Пленумының 1995 жылғы 21 шілдедегі № 4 қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P95000004S_

заттың тірі нысанаға тигізу қабілетін пайдалануды түсіну керек.

Сондай-ақ қаруды қолдану ұғымы "Бұзақылық туралы істер бойынша сот практикасы туралы"¹³ Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2009 жылғы 12 қаңтардағы №3 нормативтік қаулысында беріледі:

Атыс, газ қаруын, пышақтарды, кастеттерді және өзге де суық қаруды не денсаулыққа зиян келтіру үшін арнайы бейімделген басқа да заттарды қолдану деп -оларды денсаулыққа зиян келтіру үшін тікелей мақсаты бойынша пайдалануға (оқ атуға, тесіп-кесуге, соққы беруге және басқаларға) бағытталған іс-әрекеттерді де, оларды психикалық зорлық-зомбылық құралы ретінде қасақана пайдалануды да түсіну керек. Бұл ретте, қаруды қолдану тек оның зақымдаушы қасиеттерін пайдалануды ғана көздейтінін ескеру қажет (мысалы, бұзақылық кезінде қару сабымен соққы берген жағдайда, ол қару ретінде емес, денсаулыққа зиян келтіру үшін пайдаланылған зат ретінде бағалануға тиіс).

Денсаулыққа зиян келтіру үшін арнайы бейімделген деп, кінәлі адам алдын ала немесе бұзақылық әрекеттер жасау кезінде зақымдау сипатының қасиетін берген заттар, сол сияқты қандай да бір алдын ала өңдеуге ұшырамаса да, бірақ кінәлі арнайы дайындаған және олардың конструктивтік ерекшеліктері мен қасиеттеріне қарай пайдалану мақсатымен оның жанында болған заттар (тұрмыстық мақсаттағы пышақтар, бұрағыштар, балталар, таяқшалар, бейсбол биттері, металл құбырлардың кесінділері, таяқтар, арматура, ұстара және басқалары) болып танылады.

Жүктілік жағдайында екені белгілі кінәлі әйел адамға қатысты адам саудасы (ҚР ҚК 128-ББ. 2-Б. 5-т.).

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының «Адамның өмірі мен денсаулығына қарсы кейбір қылмыстық құқық

¹³ «Бұзақылық туралы істер бойынша сот практикасы туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 12.01.2009 жылғы №3 нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P09000003S_

бұзушылықтарды саралау туралы»¹⁴ 2007 жылғы 11 мамырдағы № 1 нормативтік қаулысында кісі өлтіруді саралау кезінде кінәлі адам кісі өлтіру жасалған кезде жәбірленушінің жүктілігі туралы көрінеу білетінін анықтау қажет екендігі айтылған. Бұл ретте жүктілік мерзімі, жәбірленушінің емдеу мекемесінде есепте тұрған жүктілігіне байланысты жай-күйі, ұрықтың өміршеңдігі және т.б. жаза үшін маңызы жоқ.

Екі және одан да көп адамға қатысты адам саудасы (ҚР ҚК 128-ББ. 2-б. 6-т.).

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы №7 "Адам саудасы үшін жауапкершілікті белгілейтін заңнаманы қолдану практикасы туралы" нормативтік қаулысында екі және одан да көп адамға қатысты Адам саудасы бір мезгілде не әртүрлі уақытта жасалуы мүмкін екендігі көрсетілген. Қылмыс жасаушының әрекеттерін қылмыстың бірнеше рет жасалуының немесе екі немесе одан да көп адамға қатысты әрекет жасаудың белгілері бойынша саралаған кезде оның ниетінің бағытын, нақты әрекеттердің сипатын, қылмыстар мен жасалған қылмыстың басқа да мән-жайлары арасындағы уақыт аралығын негізге алған жөн.

Әр уақытта бірнеше жәбірленушіге қатысты бірыңғай ниетпен қамтылмаған әрекеттер ҚР ҚК 128-бабы 2-бөлігінің 2-тармағы және ҚР ҚК 135-бабы 2-бөлігінің 5-тармағы бойынша жазаға жатады.

Кінәлінің екі және одан да көп адамға қатысты бір ниетпен жасалған әрекеттері ҚК-нің 128-бабы 2-бөлігінің 6-тармағы бойынша және ҚР ҚК-нің 135-бабы 2-бөлігінің 5-тармағы бойынша саралануға жатады.

Адам саудасына байланысты аяқталған қылмыс жасаған адамның іс-әрекеті, оған дайындалу және оған оқталу қылмыстардың жиынтығын құрайды.

¹⁴ Адам өмірі мен денсаулығына қарсы кейбір қылмыстық құқық бұзушылықтарды саралау туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы № 1 нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P07000001S_

Транспланттау немесе жәбірленушінің ағзаларын алу өзге де мақсатта пайдалану үшін адам саудасы (ҚР ҚК 128-ББ.2-б. 7-т.).

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы №7 "Адам саудасы үшін жауапкершілікті белгілейтін заңнаманы қолдану практикасы туралы" нормативтік қаулысында кінәлінің әрекетін саралау үшін ҚР ҚК 128-бабы 2-бөлігінің 7-тармағы және ҚР ҚК 135-бабы 2-бөлігінің 6-тармағы бойынша адам саудасы трансплантация немесе өзге де пайдалану үшін жәбірленушінің ағзаларын немесе тіндерін алу мақсатында жасалғанын анықтау қажет деп көрсетілген.

Адамның ағзалары мен терісін алып қоюға мәжбүрлеумен немесе заңсыз алып қоюмен байланысты іс-әрекеттер ҚР ҚК 116-бабының тиісті бөлігі бойынша дербес жауаптылықта болуға тиіс.

Осы тармақ бойынша мақсат шешуші рөл атқарады, атап айтқанда трансплантация немесе басқа мақсатта пайдалану үшін жәбірленушінің ағзаларын немесе терісін алу. Осы тармақ бойынша адамның іс-әрекеті кінәлі адам ағзаларын немесе терісін пайдаланғанына қарамастан аяқталған болып табылады.

2020 жылғы 7 шілдедегі "Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы" ҚР Кодексіне¹⁵ сәйкес транспланттау деп ағзаларды (ағзаның бір бөлігін) және (немесе) терісі (терінің бір бөлігін) ағзадағы басқа орынға немесе басқа организмге ауыстырып салу түсініледі. Басқа пайдалану деп өнеркәсіпте, зертханалық зерттеулерде, каннибализмде қолдану деп түсіну керек.

Алдау немесе сенімге қиянат жасау жолымен адамдарды сату (ҚР ҚК 128-б.2-б. 8-т.).

«Адам саудасы үшін жауапкершілікті белгілейтін

¹⁵ 2020 жылғы 7 шілдедегі "Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы" Қазақстан Республикасының Кодексі / / Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K2000000360#z3518>

заңнаманы қолдану тәжірибиесі туралы» Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы №7 Нормативтік қаулысында ҚК-нің 128-бабы екінші бөлігінің 8-тармағы, 135-бабы екінші бөлігінің 7-тармағы бойынша Адам саудасын жасағаны үшін жауапкершілік жәбірленушінің сеніміне қиянат жасау немесе оны асыра пайдалану жағдайларында туындайды деп көрсетілген. Осының нәтижесінде жәбірленуші кінәлі адам оны сату, оны пайдалануға бағытталған өзге де мәмілелер мен іс-әрекеттер жасау ниетімен әрекет етеді деп ойламай, еріксіз жағдайда болады.

ҚР Жоғарғы Сотының 2003 жылғы 11 шілдедегі "Ұрлық туралы істер бойынша сот тәжірибиесі туралы" нормативтік қаулысында алаяқтық кезінде алдау көрінеу болмаған фактілер туралы қасақана жалған бекітуде не істің мән-жайлары бойынша меншік иесіне не мүлік иесіне хабарлануы тиіс фактілерді жасыруда көрініс табуы мүмкін екендігі көрсетіледі.

Алдау кінәлінің нақты ниетіне де, тауардың саны мен сапасына да, қылмыс субъектісінің жеке басына және жәбірленушіні адастыруы мүмкін басқа жағдайларға да қатысты болуы мүмкін.

Алаяқтық кезінде алдау ауызша да, жазбаша да болуы мүмкін. Алдау дегеніміз-бір нәрсе туралы жалған түсінік, яғни жәбірленуші адастырады. Белсенді алдау-бұл адамға белгілі бір фактілер, оқиғалар туралы идеяны бұрмалайтын жалған ақпарат беру. Пассивті алдау-бұл шындық туралы үндемеу, жәбірленушіге кінәлі хабарлауға міндетті фактілер немесе жағдайлар туралы ақпаратты хабарламау.

Өзінің қызмет бабын пайдалана отырып адам саудасы (ҚР ҚК 128-б.2-б. 9-т.).

"Адам саудасы үшін жауапкершілік белгілейтін заңнаманы қолдану тәжірибиесі туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы №7 Нормативтік қаулысында ҚК-нің 128-бабы екінші бөлігінің

9-тармағы және ҚК-нің 135-бабы екінші бөлігінің 8-тармағы бойынша Мемлекеттік не мемлекеттік емес ұйымдарда жұмыс істей отырып, өзінің қызмет бабын пайдалана отырып, қылмыс жасаған лауазымды адамның әрекеттерін саралаған жөн деп көрсетілген. Лауазымды адам жасаған адам саудасы осы қылмыстың жазалау белгісі болып табылады және ҚК-нің 361-бабы бойынша қосымша сараптама талап етілмейді.

Адам өзінің қызмет бабын пайдалана отырып, адам саудасын жасау деп - адам өзінің билік өкілеттіктерін немесе өзге де қызмет өкілеттіктерін, нысанды, киімі мен атрибутикасын, қызметтік куәліктерін, сол сияқты өзінің қызмет жағдайына байланысты қолында бар мәліметтерді пайдалануын түсіну керек.

Мұндай адам мемлекеттік билік немесе жергілікті өзін-өзі басқару органдарында белгілі бір лауазымға ие бола алады және мемлекеттік билік сипатындағы өкілеттіктерге ие болуы мүмкін (мысалы, көші-қон полициясының немесе шекара қызметінің қызметкері) және адам саудагерлеріне ықтимал құрбандардың атына құжаттар алуға, сондай-ақ олардың Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасын кесіп өтуіне немесе белгілі бір кедергілерді жоюға ықпал ететін іс-әрекеттерінің мақсаты туралы хабардар болуы немесе тиісті лауазымдық жағдайы, мекеменің, балалар үйінің қызметкері, сондай-ақ мемлекеттік емес ұйымның қызметкері), бірақ өзінің жасаған әрекеттерінің мақсаты туралы біле отырып, адам саудагерлеріне олардың қылмыстық іс-әрекеттерінде, мысалы, ықтимал құрбандар туралы ақпарат алуға, олардың атына белгілі бір құжаттарды ресімдеуге, жалған құжаттармен жалданған адамдарды ҚР шекарасы арқылы кедергісіз өткізуге және т.б.

Мысалы, №1-621/2015 қылмыстық іс материалдарына сәйкес, Б. азаматы "Семей қаласының психоневрологиялық медициналық-әлеуметтік мекемесі" КММ директоры бола отырып, өзінің қызметтік жағдайын пайдалана отырып, 2015 жылғы 26 мамырда сағат 10.00-ден 13.00-ге дейін орналасқан ШҚО, Семей қаласы, Восточный береговой кентінде, №7777 саяжай учаскесінде орналасқан "қалыпты ақыл-ой кемістігі, 2-топтағы бала кезінен мүгедек" ауруымен ауыратын К. азаматына тегін еңбекті пайдалану Б. - ның қызына тиесілі жерді қазып, көшет отырғызды, бақшаны арамшөптермен және суарумен айналысты.

Сондай-ақ, Б.азаматы 2015 жылдың мамыр айында өзінің қызметтік жағдайын пайдалана отырып, мүгедектердің тегін еңбегін пайдалану мақсатында F 444 OS м/н "Нива Шевролет" маркалы қызметтік автокөлігінде Д. жүргізушісінің басқаруымен және еңбек терапиясы инспекторының бақылауымен психикалық ауытқулары бар "Семей қ. ПМСУ" КММ қызмет алушыларын психикасының бұзылуынан зардап шегуші Жқұәбб-мен аумақты жинау, жері қазу, көшеттерді отырғызу, қала сыртындағы саяжайдың №7777 бақшасын суару бойынша жұмыстарды орындауда пайдалану үшін жіберді. ШҚО, Семей қаласы, Восточный Береговой кенті мекен-жайы бойынша.

Б. азаматына қатысты ҚК-нің 128-бабы 2-бөлігі 6,9,11-тармағы бойынша қылмыстық іс қозғалды.

Жәбірленушінің материалдық немесе өзге де тәуелділігін пайдалана отырып, адам саудасы (ҚР ҚК 128-б.2-б. 10-т.).

ҚК-нің 128-бабы 2 бөлігінің 10-тармағы және ҚК-нің 135-бабы 2 бөлігінің 10-тармағы бойынша кінәліге материалдық немесе өзге де тәуелділіктегі жәбірленушіге қатысты жасалған әрекеттер жатады.

Жәбірленушінің материалдық тәуелділігі, мысалы, оның кінәлінің толық немесе ішінара асырауында болуымен, кінәлінің тұрғын үй-жайында тұруымен көрсетілуі мүмкін. Басқа

тәуелділік деп жәбірленушінің кінәліге кез-келген материалдық емес тәуелділігін түсіну керек (мысалы, отбасылық қатынастар, бағыныштының көшбасшыға, оқушыға мұғалімге тәуелділігі).

Психикасының бұзылуынан зардап шегетін немесе дәрменсіз күйде екені белгілі кінәлі адамға қатысты Адам саудасы (ҚР ҚК 128-ББ.2-Б. 11-т.).

"Адамның өмірі мен денсаулығына қарсы кейбір қылмыстық құқық бұзушылықтарды жазалау туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы №1 нормативтік қаулысы өзінің психикалық немесе дене жағдайына байланысты қылмыскерге қарсылық көрсетуге және өзіне қатысты жасалған қылмыстық қол сұғушылықтан өзін қорғауға мүмкіндігі болмаған адамға, атап айтқанда, жас балалар, қарттар мен ауыр науқастар, сондай-ақ болып жатқан нәрсені дұрыс қабылдау мүмкіндігінен айыратын психикасының бұзылуынан зардап шегуші адамдар жатқызылуы мүмкін екенін белгілейді.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы №4 нормативтік қаулысы "Зорлау және өзге де нәпсіқұмарлық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттерімен байланысты қылмыстарды жазалаудың кейбір мәселелері туралы" "дәрменсіз жағдай" ұғымын түсіндіреді.

Дәрменсіз жай-күй деп жәбірленушіде өзінің дене немесе психикалық жай-күйіне байланысты кінәліге (жас, кәрі жас, дене кемістіктері, ақыл-ой әрекетінің бұзылуы, басқа да ауыр не ессіз жай-күй және т.б.) қарсылық көрсету мүмкіндігінің болмауын түсіну керек, ол зорлау немесе өзге де сексуалдық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттерін жасай отырып, жәбірленушінің осындай жай-күйде екенін ұғынады.

Егер мастық дәрежесі кінәліге қарсылық көрсету мүмкіндігінен айыратындай болса, жәбірленушілердің мас күйде болуы оларды дәрменсіз жағдай деп тануы мүмкін. Сонымен қатар, кінәлі жәбірленушіні осындай жағдайға әкелгені немесе олардың дәрменсіз жағдайының басталуы

оның еркіне байланысты болмағаны маңызды емес.

Кінәлілердің жәбірленушілерді дәрменсіз күйге келтіру үшін дәрі-дәрмектерді, есірткілерді, күшті әсер ететін немесе улы заттарды қолданғаны туралы деректер болған кезде сараптама тағайындау, мамандардан жауап алу және т. б. арқылы қолданылған препараттардың қасиеттерін және олардың адам ағзасына әсер ету сипатын анықтау шараларын қабылдау қажет.

№1-7519-19-00/275 іс материалдарынан

2018 жылдың маусым айында Қарағанды облысы Теміртау қалалық сотының 26.11.2013 жылғы шешімімен әрекетке қабілетсіз деп танылған С. азаматының дәрменсіз күйін біле отырып, Әлішер есімді жігіт пайдакүнемдік ниетпен, материалдық пайда көру мақсатында телефон арқылы алдау және сенімге қиянат жасау жолымен Алматы қаласына шақырып алады.

К. азаматы С.-мен бірге жалдамалы пәтерде біраз уақыт тұрып, С.-ның көмегімен пайда табу мақсатында Т. аша С. -ның атына несие алуға, ал кейіннен алынған ақшаны өзара бөлуге көмектесуін сұрады.

08.06.2018 жылы пайда көру ниетін жүзеге асыра отырып, К. а-т Т. мен бірге және тергеумен анықталмаған басқа да адамдармен С. мүгедектігі туралы біле тұра және оның дәрменсіз күйін пайдалана отырып, С. есебінен пайда көру мақсатында Алматы қаласының аумағында орналасқан барлық екінші деңгейдегі банктерді аралап шығады, алайда барлық банктерде өтініштерін мақұлдамады.

Сол кезде, К. және Т., алдын ала сөз байласу арқылы адамдар тобында әрекет ете отырып, өзінің дәрменсіз күйіне байланысты болып жатқанның бәрін түсінбейтін с. есебінен өзін-өзі пайда көру мақсатына ие бола отырып, оны Алматы қаласында жеңгетайлықпен айналысатын адамдарға сатуға шешім қабылдады.

Жәбірленушінің жеке басын куәландыратын құжаттарды алып қою, жасыру немесе жою арқылы адам саудасы (ҚР ҚК 128-б.2-б. 12-т.).

Құжаттарды ұрлау деп - заңды иесінен құжаттарды заңсыз алып қою және осы заттарды өз пайдасына немесе басқа адамдардың пайдасына айналдыру деп түсіну керек.

Жою - бұл затты физикалық жоюға (күйдіруге) немесе оны қолдануға мүмкіндік бермейтін әрекеттер (мәтінді толығымен сілтілеу).

Жасыру дегеніміз-заттарды алып қоймай (ұрлаусыз) жасыру.

ҚР ҚК 128 және 135-баптарының 3-бөлігі Қазақстан Республикасынан тыс жерге әкету (жөнелту), адамды Қазақстан Республикасының аумағы арқылы бір шет мемлекеттен екіншісіне әкелу немесе тасымалдау (транзиттеу), сол сияқты Қазақстан Республикасынан тыс жерге әкету, Қазақстан Республикасына әкелу немесе осындай әрекеттерді жасау мақсатында адамды Қазақстан Республикасының аумағы арқылы бір шет мемлекеттен екінші мемлекетке тасымалдау мақсатында жасалған адам саудасы үшін жауапкершілікті көздейді.

Адамдарды ҚР-дан тыс жерлерге әкету деп ҚР азаматтарын ҚР-дан тыс жерлерге жіберу деп түсіну керек. Бір шет мемлекеттен екінші мемлекетке бара жатқан адамдарды пайдалану үшін ҚР аумағы арқылы тасымалдау деп шетелдік азаматтардың бір мемлекеттен екінші мемлекетке ҚР аумағы арқылы өтуін түсіну керек.

2013 жылғы 16 қаңтардағы "Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы туралы"¹⁶ ҚР Заңының 1 – бабына сәйкес Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы-Қазақстан Республикасы аумағының шектерін (құрлық, су, жер қойнауы, әуе кеңістігі) және Қазақстан

¹⁶ Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы туралы "2013 жылғы 16 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1300000070>

Республикасының Мемлекеттік Егемендігі қолданылуының кеңістік шегін айқындайтын сызық пен ол арқылы өтетін тік жазықтық.

ҚР ҚК 128-бабының 4-бөлігі осы баптың бірінші, екінші, үшінші бөліктерінде көзделген іс-әрекеттер үшін, егер олар:

1) қылмыстық топ жасаған;

2) абайсызда жәбірленушінің өліміне не өзге де ауыр зардаптарға әкеп соқса, мүлкі тәркіленіп, он жылдан он бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы №7 Нормативтік қаулысында "Адам саудасы үшін жауапкершілікті белгілейтін заңнаманы қолдану практикасы туралы" ҚК-нің 128-бабы 4 бөлігінің 1-тармағы және ҚК-нің 135-бабы 4 бөлігінің 1-тармағы бойынша қылмыстық топ жасаған адам саудасы сараланады, оған ҚК-нің 3-бабының 24-тармағын түсіндіруге сәйкес ұйымдасқан топ, қылмыстық ұйым, қылмыстық қоғамдастық, трансұлттық ұйымдасқан топ, трансұлттық қылмыстық ұйым, трансұлттық қылмыстық қоғамдастық, террористік топ, экстремистік топ, заңсыз әскерлендірілген құрылым.

Топтың тұрақтылығын екі немесе одан да көп адамның ұзақ бірлескен дайындықпен немесе қылмыстық әрекетті күрделі орындаумен байланысты бір немесе бірнеше қылмыс жасау үшін салыстырмалы түрде ұзақ уақытқа бірігуі куәландыруы мүмкін. Топтың ұйымдастырылуы-бұл топ мүшелерінің бір немесе бірнеше адамның нұсқауларына бағынуы, қылмыстық мақсаттарға ұйымдасқан түрде қол жеткізуге бел байлау.

Абайсызда жәбірленушінің өліміне немесе басқа да ауыр зардаптарға әкеп соқтырған адам саудасы кінәнің екі түрімен қылмыс жасауды білдіретінін ескеру қажет. Абайсызда жәбірленушінің өліміне не өзге де ауыр зардаптарға әкеп соққан, ҚР ҚК 128 немесе 135-баптарында көрсетілген

әрекеттер қосымша саралауды талап етпейді.

"Ауыр зардаптар" ұғымы ҚР ҚК 3 – бабының 4-тармағында бекітілген: ауыр зардаптар-осы Кодексте көзделген қылмыстық құқық бұзушылық құрамының белгісі ретінде көрсетілмеген жағдайларда мынадай салдарлар:

адамның қайтыс болуы; екі немесе одан да көп адамның қайтыс болуы; жәбірленушінің немесе оның жақын (жақындарының) өзін-өзі өлтіруі; денсаулыққа ауыр зиян келтіру; екі немесе одан да көп адамның денсаулығына ауыр зиян келтіру; адамдардың жаппай ауыруы, жұқтыруы, сәулеленуі немесе улануы; Халық денсаулығы мен қоршаған орта жай-күйінің нашарлауы; қаламаған жүктіліктің болуы; техногендік немесе экологиялық зілзаланың, төтенше экологиялық жағдайдың туындауы; ірі немесе аса ірі залал келтіру; жоғары қолбасшылық қойған; қауіп-қатер туғызу, апаттар немесе авариялар; әскери бөлімдер мен бөлімшелердің жауынгерлік әзірлігі мен жауынгерлік қабілеті деңгейінің ұзақ уақыт төмендеуі; жауынгерлік міндетті орындаудың бұзылуы; жауынгерлік техниканың істен шығуы; келтірілген зиянның ауырлығын куәландыратын өзге де зардаптар.

Басқа ауыр зардаптар психикалық бұзылыс және басқа да ауыр аурулар деп танылуы мүмкін. Егер жәбірленушіні пайдалану барысында оған қатысты өзге де қасақана қылмыстар жасалса (мысалы: кісі өлтіру, зорлау, АИТВ/ЖИТС-ті, соз ауруларын жұқтыру, заңсыз түсік жасау және т.б.), онда жасалған әрекет қылмыстардың жиынтығы бойынша саралануға жатады.

3. АДАМ САУДАСЫНА ҚАРСЫ КҮРЕС САЛАСЫНДА ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚҰҚЫҚТЫҚ АКТІЛЕРДІ ҚОЛДАНУ

Қазақстан Республикасы Конституциясының 4-бабының 3-бөлігіне сәйкес Республика бекіткен халықаралық шарттардың республика заңдарынан басымдығы болады.

Адам саудасына қарсы күрес саласындағы халықаралық құқықтың жалпыға бірдей танылған нормалары бірқатар халықаралық декларациялар мен конвенциялармен, олардың хаттамаларымен, сондай-ақ халықаралық ұйымдардың қарарларымен және ұсынымдарымен бекітілген. Халықаралық қоғамдастық әйелдер мен балалардың саудасына, оның ішінде оларды сексуалдық қанау мақсатында, қарсы іс-қимылға ерекше назар аударады.

Құлдықтағы адамдардың жынысына, нәсіліне, этникалық тегіне, дініне және әлеуметтік мәртебесіне қарамастан құлдыққа тыйым салуға бағытталған мемлекетаралық, әлемдік деңгейдегі алғашқы құжат 1926 жылы Ұлттар Лигасы қабылдаған **Құлдық туралы Конвенция** болды.

1953 жылы осы Конвенцияның мәтініне түзетулер енгізілді және оны БҰҰ құлдыққа қарсы күрес жөніндегі базалық құжат ретінде қабылдады (Қазақстан Республикасы 2008 жылы ратификациялаған).

Құлдық туралы конвенцияда "құлдық" ұғымының анықтамасы бар:

Құлдық-бұл меншік құқығының атрибуттары немесе олардың кейбіреулері жүзеге асырылатын адамның жағдайы немесе хал-жайы.

Кейіннен халықаралық қоғамдастық құлдыққа жақын кемсітушілік әдет-ғұрыптар мен институттармен күресуге бағытталған нақты жоспардың басқа да құжаттарын қабылдады.

2008 жылы Қазақстан **БҰҰ-ның Трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы конвенциясын** ратификациялады. Осы Конвенцияның 5, 6, 8-баптары қатысушы мемлекеттерді ұйымдасқан қылмыстық топ құруды,

оның қызметіне қатысуды, осындай топқа басшылықты, ұйымдасқан топ жасаған қылмыстардан түскен кірістерді жылыстатуды, сондай-ақ ұйымдасқан қылмыстық топтың қызметіне байланысты сыбайлас жемқорлық әрекеттерін қылмыс деп тануға міндеттейді.

Бұдан басқа, 2008 жылы Қазақстан осы Конвенцияны толықтыратын **Адамдарды, әсіресе әйелдер мен балаларды сатудың алдын алу және жолын кесу және ол үшін жазалау туралы хаттамаға** қосылды, бұдан әрі «Адам саудасына қарсы хаттама немесе Палермский хаттама» деп аталады.

"Адам саудасы" адамдарды күшпен қорқыту немесе қолдану немесе мәжбүрлеудің, ұрлаудың, алаяқтықтың, алдаудың, билікті немесе жағдайдың осалдығын теріс пайдаланудың басқа да нысандары арқылы не басқа адамды бақылайтын адамның келісімін алу үшін төлемдер немесе пайдалар түрінде сатып алу жолымен пайдалану мақсатында жүзеге асырылатын азғырып тартуды, тасымалдауды, беруді, жасыруды немесе алуды білдіреді.

Қанау, кем дегенде, басқа адамдардың жезөкшелігін пайдалануды және немесе жыныстық қанаудың басқа да нысандарын, мәжбүрлі еңбекті немесе қызметтерді, құлдықты немесе құлдыққа ұқсас әдет-ғұрыптарды, еріксіз жағдайды немесе ағзаларды алуды қамтиды.

Бүгінгі таңда бұл анықтама бүкіл әлемде адам саудасының әрекеттерін саралау үшін ең толық және дәл деп танылды.

2006 жылы Қазақстан **Адам саудасына және үшінші тұлғалардың жезөкшелігін пайдалануға қарсы күрес туралы конвенцияға** қосылды.

1998 жылы Қазақстан **Әйелдерге қатысты кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы халықаралық конвенцияға** қосылды, ол "әйелдер саудасының барлық нысандарының жолын кесу және әйелдер жезөкшелігін пайдалану үшін барлық қажетті, оның ішінде заңнамалық шараларды қолдануды" талап етеді (6-бап).

1994 жылы Қазақстан **Бала құқықтары туралы**

конвенцияға, ал 2001 жылы оны толықтыратын Балаларды сату, балалар жезөкшелігі және балалар порнографиясы туралы хаттамаға қосылды. 2003 жылы Қазақстан осы Конвенцияны толықтыратын тағы бір құжатқа – Балалардың қарулы қақтығыстарға қатысуы туралы хаттамаға қосылды.

2008 жылы Адам саудасына қарсы Хаттамаға қосыла отырып, Қазақстан БҰҰ-ның Трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы конвенциясын толықтыратын Мигранттарды құрлық, теңіз және әуе арқылы заңсыз әкелуге қарсы хаттамаға да қосылды. Осы Хаттамаға сәйкес, егер мигранттардың барлық кінәсі тек шекарадан заңсыз өткен немесе елде заңсыз болған және басқа да құқық бұзушылықтар жасамаған болса, олар қылмыстық жауапкершілікке тартылмайды.

Бұдан басқа, 90-шы жылдардан бастап осы уақытқа дейін Қазақстан Халықаралық еңбек ұйымының (ХЕҰ) бірқатар конвенцияларына қосылды. Атап айтқанда, бұл:

- Мәжбүрлі немесе міндетті еңбек туралы Конвенция (Қазақстан 2001 жылы ратификациялаған);
- Мәжбүрлі еңбекке тыйым салу туралы Конвенция (Қазақстан 2001 жылы ратификациялаған);
- Балалар еңбегінің ең нашар түрлеріне тыйым салу және оларды жою жөніндегі шұғыл шаралар туралы Конвенция (Қазақстан 2003 жылы ратификациялаған);
- Жұмысқа қабылдау үшін ең төменгі жас туралы Конвенция (Қазақстан 2001 жылы ратификациялаған);
- Өнеркәсіп пен саудадағы еңбек инспекциясы туралы Конвенция (Қазақстан 2001 жылы ратификациялаған).

Адам саудасына және сабақтас қылмыстарға қарсы күреске бағытталған ережелер сондай-ақ мынадай құжаттарда бар:

- Барлық еңбекші-мигранттар мен олардың отбасы мүшелерінің құқықтарын қорғау туралы халықаралық конвенция;
- Жұмысқа орналастыру мақсатындағы көші-қонға қатысты ХЕҰ конвенциясы;

- ХЕҰ-ның көші-қон саласындағы теріс пайдаланулар туралы және Көшіп-қонушы қызметкерлерге мүмкіндіктер мен айналымдардың теңдігін қамтамасыз ету туралы Конвенциясы ;

- ХЕҰ-ның жеке жұмыспен қамту агенттіктеріне қатысты конвенциясы.

1998 жылы Қазақстан Азаптауларға және басқа да қатыгез, адамгершілікке жатпайтын немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлеріне қарсы конвенцияға және нәсілдік кемсітушіліктің барлық нысандарын жою туралы халықаралық конвенцияға қосылды.

2008 жылы Қазақстан БҰҰ-ның Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясына қосылды.

Аталған құжаттардың барлығы адам саудасына қарсы күресте маңызды қосымша құрал болып табылады. Олар адам саудасының ерекше жағдайлары болып табылатын немесе адам саудасына ықпал ететін жекелеген нақты пайдалану және кемсітушілік тәжірибелерінің анықтамаларын қамтиды.

Жоғарыда келтірілген деректерден көрініп тұрғандай, Қазақстан адам саудасына және аралас қылмыстарға қарсы іс-қимыл жасауға және осал адамдарды қорғауға бағытталған көптеген халықаралық құқықтық құралдардың қатысушысы болып табылады.

Осыған байланысты, сотқа дейінгі іс жүргізу органдары процестік құжаттарға сілтеме жасай отырып, көрсетілген халықаралық шарттардың неғұрлым кеңінен қолданылуына ерекше назар аударғаны жөн.

4. АДАМ САУДАСЫ МЕХАНИЗМІНІҢ ЖЕКЕ ЭЛЕМЕНТТЕРІНІҢ СИПАТТАМАСЫ:

Адам саудасы тетігінің субъектілері мен ситуациялық элементтері

Бұл санаттағы қылмыстарды салыстырмалы түрде жоғары ұйымдасқан қылмыстық топтар жасайды. Бұл топтар ұлтына, жеке байланыстарына және туыстық байланыстарына, өткен қылмыстық тәжірибеге, қылмыстық іс-әрекет механизміндегі сотталушылардың функционалды рөліне негізделген және жалдау елінің де, болжамды пайдалану елінің де азаматтарын қамтуы мүмкін.

Әдетте, қылмыстық топты ұйымдастырудың жоғары деңгейі қылмыстық әрекеттің халықаралық сипатымен емес, қатысушылардың жеке басымен, олардың санымен, қылмыстық әрекеттің аймақтық ерекшеліктерімен және басқа да факторлармен (күшті тұлға, сотталушылардың қылмыстық өткені, сотталушылардың туыстық байланысы) байланысты.

Адам саудасына байланысты қылмыстық іс-әрекет механизміндегі субъектілердің функцияларына байланысты келесі категорияларды бөлуге болады:

- ұйымдастырушылар
- мамандар-кеңесшілер
- жалдаушылар
- тасымалдаушылар
- жасырушылар
- сатып алушылар.

Жезөкшелікті ұйымдастыру саласына қатысты притонос ұстаушылар мен диспетчерлер қосымша бөлінеді.

Қылмыстық топтардың кейбір мүшелерінің функциялары кеңеюі мүмкін. Топтың бір мүшесі бір уақытта бірнеше функцияларды орындай алады, мысалы, адам саудасы саласында ұйымдастырушы бір уақытта жалдаушы, тасымалдаушы және жасырушы ретінде әрекет ете алады.

Жезөкшелікті және жыныстық қанауды ұйымдастыру саласында ұйымдастырушы қарапайым пимп, диспетчер

функцияларын орындай алады және тіпті қысқа уақыт ішінде притондардың бірінде күзетші функцияларын орындай алады. Қылмыстық жоспардың қалыптасу кезеңіндегі жеке тұлғалық-ситуациялық факторлардың үйлесуі көптеген адамдарды өз қызметіне тартатын жеткілікті тұрақты қылмыстық ұйымның құрылуына әкеледі.

Жалғыз қылмыскерлердің осы саласындағы қылмыстық іс-әрекеттің ерекшеліктері тек олардың жеке қасиеттеріне, сондай-ақ пайдаланылатын және сатылатын адамдар контингентінің ерекшеліктеріне сүйенеді. Жиі зерттелетін қылмыстық істердің материалдары бойынша жалғыз қылмыскерлер еңбек қанау жағдайына, сондай-ақ кәмелетке толмағандарды сатуға қатысты, әсіресе қылмыстық іс аймақаралық байланысы болмаған және жергілікті болған жағдайларда.

Адам саудасы туралы істер бойынша жәбірленушілер (адам саудасының құрбандары)

Адам саудасының құрбандары үшін кінә, бас тарту, сатқындық, жалғыздық, өмірдің мағынасын жоғалту және өлім қорқынышынан көрінетін терең жасырын эмоциялар тән болуы мүмкін. Қылмыскерлердің сауда мен қанаудың құрбанына психикалық әсері уақыт өте келе созылады. Ол қайталанумен сипатталады. Өмірі мен денсаулығына мезгіл-мезгіл қауіп-қатер, зорлау және азаптау фактілері жәбірленушінің үнемі психоэмоционалды күйзелісіне әкеледі. Жәбірленуші мұндай жағдай қалай болар еді "привыкает к қауіп төндіретін қауіп", ал осыдан аз өткірлігі оның қабылдау. Бұл жағдайда адам өмірдің басқа деңгейіне ауысады. Жоғарыда аталған жәбірленушілердің жеке басының ситуациялық ерекшеліктерін адам саудасы, олардың құлдық еңбегін пайдалану фактілері туралы бастапқы ақпарат түскен кезде де, осы санаттағы қылмыстық істерді тергеу процесінде де ескеру қажет.

ҚК-нің 128, 135-баптарында көрсетілген әрекеттердің ең болмағанда біреуі өздеріне қатысты тікелей жасалған адамдарды жәбірленуші деп тану керек.

Жәбірленушілер заңсыз көші-қон, Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасын қасақана заңсыз кесіп өткені, шығарып жіберу туралы шешімді орындамағаны, елде болу ережелерін бұзғаны, жалған құжаттарды пайдаланғаны, еңбек қызметін заңсыз жүзеге асырғаны үшін, егер бұл әрекеттерді жәбірленушілер олардың саудасына байланысты жасаса, жауаптылыққа жатпайды.

Жәбірленушінің пайдалануға келісімі болған кезде адам саудасы фактілерін саралау мәселесі ерекше түсіндіруді талап етеді.

Адамдарды сатуға қарсы Палермиялық хаттамада жәбірленушінің жоспарланған пайдалануға келісімі, егер ол хаттаманың 3-бабының(b) тармағында көзделген ықпал ету құралдарының кез келгенін қолданса, кінәліні ақтай алмайды деп көзделген. Сондай-ақ, хаттамада кәмелетке толмаған жәбірленушінің пайдалануға келісімі, егер кінәлі кәмелетке толмаған адамға әсер ету құралдарының ешқайсысын қолданбаса да, кінәлінің әрекеттерін саралау кезінде ескерілмейтіні қарастырылған.

Хаттаманың бұл ережелері ҚР ҚК-де тікелей көрсетілмеген. Бірақ ҚР ҚК 128 және 135-баптарының диспозициясының өзі жәбірленушінің пайдалануға келісімі немесе келіспеуі мәселесін қарастырмайды, яғни әрекетті адам саудасы немесе кәмелетке толмағандар саудасы ретінде саралау үшін кінәлінің тиісінше 128-баптың 1-бөлігінде және 135-баптың 1-бөлігінде санамаланған және жәбірленушіні пайдалануға бағытталған әрекеттерді жасау фактісі жеткілікті.

"Адам саудасы үшін жауапкершілікті белгілейтін

заңнаманы қолдану практикасы туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 7 нормативтік қаулысында:

егер ҚК-нің 128-бабының екінші бөлігінде көрсетілген ықпал ету құралдарының кез келгені пайдаланылған болса, жәбірленушінің жоспарланған пайдалануға берген келісімі назарға алынбайды

Жәбірленушілердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында қылмыстық процесті жүргізетін органдар сотқа дейінгі іс жүргізу барысында Қазақстан Республикасы Қылмыстық іс жүргізу кодексінің¹⁷ (бұдан әрі - ҚІЖК) 96, 97 - баптарында, ал сот талқылауында - ҚІЖК-нің 98-бабында көзделген шараларды қолдануға міндетті.

ҚІЖК-нің 47-бабына сәйкес олар жәбірленушінің интимдік жағдайлары мен жеке өміріне қатысты мәліметтердің құпиялылығын қамтамасыз етуге міндетті.

Қауіпсіздікке қауіп төнген жағдайда жәбірленушілердің айғақ беруі қылмыстық процесті жүргізетін органнан тиісті шараларды қамтамасыз етуді талап етеді: жәбірленушілерді құқық қорғау органдарының қызметкерлерімен бірге алып жүру; жәбірленушімен сенімді қарым-қатынаста болған маманға жәбірленушіні алып жүру құқығын беру; жәбірленушілердің сотталушылармен кездеспеуі үшін сотта жеке күту бөлмесін бөлу.

МАҢЫЗДЫ!!! кәмелетке толмағандар жәбірленуші болып табылатын істер бойынша; сот ісін жүргізу тілін білмейтін

¹⁷ 2014 жылғы 4 шілдедегі Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізу кодексі // "ПАРАГРАФ" ақпараттық жүйесі»

адамдар не өзінің дене не психикалық жай-күйі бойынша өз құқықтарын өз бетінше қорғаудан айырылған адамдар сотқа дейінгі іс жүргізу органдарына тек заңды өкілдер мен өкілдердің ғана емес, адвокаттардың да қатысуын қамтамасыз ету ұсынылады. Егер адвокатты жәбірленушінің өзі немесе оның заңды өкілі шақырмаған жағдайда, адвокаттың қатысуын қорғаушыны тағайындау туралы қаулы шығару арқылы қамтамасыз ету қажет.

Адам саудасы фактілерін анықтау

Қылмыстық қызметтің осы түрінің белгілерін анықтау және анықтау келіп түскен өтініштер бойынша, сондай-ақ бастамашылық жедел-ізвестіру іс-шаралары шеңберінде тексеру іс-әрекеттерін жүргізу арқылы жүзеге асырылады. Олар қажетті ақпаратты алу мақсатында, сондай-ақ құпия көздерден бұрын келіп түскен хабарламаларды тексеру үшін жүргізіледі.

Адам саудасы фактілерін тіркеуге қатысты тергеп-тексеру әдістемесі белгілерді анықтауға бағдарлануға тиіс:

а) ақшамен (қолма-қол немесе қолма-қол ақшасыз нысанда) тікелей төлем операциялары);

б) "тірі тауарды" сатушыға мүлікті қарсы беру жөніндегі іс-әрекеттер»;

в) алдын ала төлем жасалмаған "тірі тауарды" тегін беру жөніндегі іс-әрекеттер;

г) пайдаланудан бірлескен пайданы бөлуге қатысу есебімен тегін беру жөніндегі іс-қимылдар.

Қылмыстық істердің осы санаты бойынша **негізгі жедел-ізвестіру іс-шаралары** мыналар болып табылады:

- адамдарға сауалнама жүргізу;
- анықтама алу;
- қылмыстық әрекетті имитациялайтын мінез-құлық моделін қолдану;
- жедел сатып алу;
- енгізу;
- бақылау;

- заңмен қорғалатын жеке өмірге, тұрғын үйге қол сұғылмаушылықты, жеке және отбасылық құпияны, сондай-ақ жеке салымдар мен жинақтар, хат жазысу, телефон арқылы сөйлесу, пошта, телеграф және өзге де хабарлар құпиясын қозғамайтын мәліметтерді алу үшін техникалық құралдарды қолдану.

Қылмыстық жағдайды анықтау жәбірленушінің немесе оның туыстарының, үшінші тұлғалардың немесе Құқық қорғау органдары қызметкерлерінің бастамасы бойынша болуы мүмкін. Жәбірленушінің мәлімдемесі жалданған немесе ұрланған адам оны ұстау немесе пайдалану орнынан қашып кеткен жағдайда мүмкін болады.

Мысалы, № 1-7519-19-00/275 қылмыстық істің материалынан көрініп тұрғандай, ол "Аман" есімді клиентіне бәрін айтып көмек сұрады, содан кейін ол "Дариға" деген жеңгетайға қоңырау шалып, с.оралмайтынын айтты, оны таксиге отырғызды да танысына жіберді, ол жерден жәбірленушіні ағасы алып кетті.

Арыз келіп түскен жағдайда жәбірленушіден ұрлаудың немесе азғырудың, тасымалдаудың, сатып алу-сатудың және оның құл еңбегін пайдаланудың барлық мән-жайлары анықтала отырып, мұқият жауап алынуға тиіс. Сондай-ақ, денеге ұрып-соғу, азаптау, байланысты күйде ұстау, зорлау іздерін анықтау үшін оны сот-медициналық куәландыру қажет.

Тергеу тұрғысынан проблема-туыстары қылмыс туралы мәлімдеген жағдай. Олардан өтініш түскен кезде ұрланған немесе жалданған адамның қайда екенін нақты анықтау керек. Қылмыстық іс-әрекеттің осы түрінің белгілерін анықтаудың негізгі бағыттары:

- а) гонорар немесе адам үшін қақтығыс фактілерін анықтау;
- б) адамның жоғалуы туралы өтініштерді және осы қылмыстарды жасау фактілері туралы мәлімдемелерді тексеру;
- в) адам саудасының белгілерін анықтау үшін жеке тұлғалар

мен ұйымдардың жарнамалық қызметін талдау;

г) жасыру және пайдалану мүмкін болатын жерлерде арнайы іс-шаралар жүргізу.

5.АДАМ САУДАСЫН ТЕРГЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Адам саудасын тергеу әдістемесін әзірлей отырып, оның құрамдас элементі, ең алдымен, дәлелденуге жататын мән-жайларды, сондай-ақ қылмыс құрамын сипаттайтын белгілерді анықтау болып табылатынын атап өткен жөн.

Адам саудасын тергеу қызметі келесі элементтерді қамтитын жүйе болып табылады:

1) дәлелдемелік және бағдарлаушы ақпарат көздерін іздеу;

2) дәлелдеу процесі (дәлелдеу мәнінің мән-жайларын анықтау);

3) тергеуге қарсы іс-қимылды болжау және оны криминалистік әдістермен және құралдармен бейтараптандыру.

Қатысу уақыты, орны және әдісі (азғырып-көндіру).

Осы жағдайға қатысты тікелей жалдау әңгімесінің алдында ықтимал құрбандарды іздеу кезеңі болатындығын ескеру қажет. Жалдаушының жәбірленушімен (жәбірленушімен) танысу уақытын, орнын және мән-жайын не ол (ол) ақпаратты қайдан алғанын және шетелге шығу ұсынысына қатысты қандай түрін белгілеу қажет. Жәбірленушілерде қылмыскермен танысу кезінде жұмыс немесе басқа табыс көзі болды ма, материалдық жағдайы қиын болды ма.

Қашан, қайда, танысқаннан кейін қанша уақыт өткен соң және қандай жағдайда (кімнің қатысуымен) шетелге шығу ұсынылды және қандай сылтаумен. Әйелдерге шетелде жезөкшелікпен айналысу туралы ашық ұсыныс қолданылды ма, әлде басқа жұмыс ұсынылды ма (даяшылар, модельдер, күтушілер, некеге тұру және т.б.).

Қылмыстық іс материалдарынан № 3511-18-00-1/55...

2016 жылдың маусым айында азаматша О.тергеуі белгіленбеген тұлғалармен (оларға қатысты қылмыстық іс материалдарының көшірмелері жеке іс жүргізуге бөлінген) қыздарды азғырып тарту және оларды Қазақстан Республикасынан, атап айтқанда Бахрейн Корольдігінің аумағына шығару үшін, оларды әрі қарай ақылы интимдік қызметтер көрсету саласында пайдалану және пайда табу үшін қылмыстық сөз байласты.

Сонымен, тергеуден бас тартқан адам, З.Ш. Османовамен алдын-ала сөз байласу арқылы адамдар тобында бұрын таныс болған жәбірленуші С. - ны Бахрейн Корольдігіне баруды ұсынды, ал оған осы мемлекеттің аумағында жезөкшелікпен айналысқан жағдайда көп ақша табуға мүмкіндік

Тарту кезеңінде қолданылатын алдау және мәжбүрлеу әдістері. Бұл жағдай қылмыскерлер ықтимал құрбандардың кетуіне келісім алу немесе олардың тарапынан бас тарту кезінде олардың ерік-жігерін басу немесе бейтараптандыру үшін қолданатын әдістердің жиынтығы мен мазмұнын анықтауды қамтиды. Сапардың мақсатына, не алдағы жұмыстың сипатына (мазмұнына), не алдағы жұмыстың шарттарына қатысты алдау орын алды ма? Қандай төлем ұсынылды. Жәбірленушілер жұмыстың нақты сипаты немесе сапардың мақсаттары туралы білгенде. Жәбірленуші шығуға бас тартқан жағдайда, психикалық немесе физикалық мәжбүрлеудің қандай тәсілдері қолданылды.

Шетелге шығу үшін құжаттарды алудың (ресімдеудің) мән-жайлары. Елден кету үшін құжаттарды ресімдеу орын алды ма? Шетелге шығу үшін қажетті құжаттарды қашан, қандай мерзімде және кім (қылмыскер немесе жәбірленуші) ресімдеді. Паспортты дайындауға құжаттарды кім толтырды және қай аумақтық бөлімшеге тапсырды. Виза алу қалай ұйымдастырылды, жәбірленушілер шет мемлекеттің

консулдық бөліміне немесе туристік компанияға жүгінді ме, әлде қылмыскер мұны жасады ма (олармен бірге немесе оларсыз). Елшілікте өзін қалай ұстау керектігі туралы нұсқаулық болды ма және т.б. жеке басын куәландыратын және оларды алу үшін қажетті жалған құжаттар жасалды ма – кім, қандай жағдайда. Кімнің есебінен құжаттар рәсімделді.

Мысалы, №3511-18-00-1/55 қылмыстық істі тергеу барысында жалдамалы қызметкер мен ұйымдастырушы О. - ның бір тұлғасында жәбірленушінің С. - ның шетелдік паспортын ресімдеу үшін, сондай-ақ Біріккен Араб Әмірліктеріне Бахрейн Корольдігіне одан әрі орын ауыстыру үшін әуе билетін сатып алу үшін ақша аударғаны анықталды.

2016 жылғы 15 желтоқсанда жәбірленуші С. Алматы қаласының халықаралық әуежайынан Қазақстаннан ұшып БАӘ аумағына келіп одан әрі Бахрейн Корольдігіне жол тартқан.

Бахрейн Корольдігінің аумағына келген соң, о. жәбірленуші С. - ны қонақ үй кешеніне анықтап, оның төлқұжатын алды. Осыдан кейін ол алты ай бойы жезөкшелікпен айналысуға мәжбүр болды, сонымен бірге қонақ үйден кетуге мүмкіндік бермеді, осылайша оның қозғалысын шектеді, сонымен қатар өзіне көрсетілген интимдік қызметтер үшін уәде етілген ақшалай сыйақы төлемеді.

Жүру бағыты. Қайдан, қашан, қандай көлікпен, қандай құрамда және қандай жағдайларда шығу жүзеге асырылды. Баратын ел және транзит елдері қандай. Қандай елді мекендерде, қандай үй – жайларда, қай уақытта - "ауыстырып тиеу базаларында" аялдау және болу орны болды ма?

Мемлекеттік шекараны кесіп өту тәсілі. Мемлекеттік шекараны кесіп өту қашан, қай жерде, қандай құрамда және қалай жүзеге асырылды. Қандай көлік құралы қолданылды: автомобиль (мемлекеттік нөмірді, иесін орнатыңыз), автобус, пойыз, ұшақ. Кедендік декларацияларды кім толтырды.

Республиканың, сондай-ақ өзге мемлекеттердің шекарасын заңсыз кесіп өту орын алды ма?

Адамға қатысты мәміле жасау фактісі. Жәбірленушілерге қатысты сатып алу-сату мәмілесін жасау (өзгелері – айырбастау, сыйға тарту) орын алды ма, сыйға тартуды, ауыстыруды және беруді бір адамдар, ал алуды және пайдалануды басқалар (не тартуды және беруді – бір адамдар, ал алуды, ауыстыруды және пайдалануды басқалар) жүзеге асырған кезде.

Мәмілені жасау уақыты, орны және мән-жайы. Жәбірленушілерге қатысты мәміленің қайда және қашан жасалғанын анықтау қажет. Қай мемлекеттің, шыққан елінің, транзит елінің немесе баратын елдің аумағында. Мәміленің жасалған күні мен шарттары (тауарды, сауда-саттықты және т.б. қарау орын алды ма). Әрбір нақты адамға, кімге және кімге қандай сомалар берілді.

Мәміле нысаны. Мәміле қандай түрде жасалды – сатып алу-сату, айырбастау, сыйға тарту. Іс жүзінде, әдетте, бірінші нұсқа бкең таралған. Сонымен бірге, жәбірленушілерді шетелге сатқаннан кейін көбінесе оларды бір қылмыскер басқасына (тіпті әртүрлі елдерге) өткізеді (әдетте жазаланады). Мұндай жағдайларда, мысалы, әйелдер қайта сатылып қана қоймай, бір-бірімен алмасып, сыйға тартылуы мүмкін.

Ақша қаражатын беру және алу тәсілдері, нысандары, нысаналы мақсаты. Жәбірленушілерді пайдалану үшін берілген қылмыскерлер арасында есеп айырысудың қандай нысанда және қалай жүргізілгенін, сондай-ақ қылмыскерлердің ақшалай есеп айырысу жүйесін құрайтын басқа да төлемдерді (тарту, орын ауыстыру және т.б. төлеу) анықтау қажет. Қолма-қол ақша қаражатын тікелей қолдан қолға беру және алу орын алды ма, қандай жағдайда, қай елдің аумағында. Егер

ақша беруді курьер болған үшінші тұлғалар (пойыз жолсеріктері, автобус жүргізушілері) делдал болса. Қолма-қол ақшасыз есеп айырысу бойынша ақша аударымы жүзеге асырылды ма? Егер жүзеге асырылса, онда аударым сомасы қандай, ақша жіберуші және алушы кім; ақша қашан жіберілді, алынды және қай банкте алынды.

Пайдалану мақсаттарының болуы. Қылмыс тетігі жәбірленушілерге қатысты сатып алу-сату (не өзге) мәмілесін жасауды көздемеген кезде – тартуды (азғырып тартуды), ауыстыруды және пайдалануды сол бір адамдар жүзеге асыратын жағдайларда, осы мән-жайды дәлелдеу ерекше маңызға ие болады. Бұл жағдайды дәлелдеген кезде, Егер қылмыстық топтардың шетелдік мүшелері әрдайым дерлік "тірі тауарлардың" тікелей пайдаланушысы болса және олардың соңғысын алу мақсаты айқын болса, онда серіктестердің мұндай мақсатқа ұмтылуы олардың "шетелдік серіктестерге" тартылған, тасымалданатын және берілетін адамдар қандай да бір салада пайдаланылатындығын түсінуі болып табылады. Осылайша, жергілікті және шетелдік серіктестердің байланысын орнату маңызды.

Пайдалану фактісі. Жәбірленушілерді өздеріне байланысты емес себептер бойынша оларды орындаудан бас тарту мүмкін болмаған кезде оларды жұмысқа немесе қызмет көрсетуге мәжбүрлеу фактісін анықтау қажет (тәуелділік жағдайына енгізу). Мәжбүрлеу мен бақылаудың қандай түрлері қолданылды. Атап айтқанда, физикалық, психикалық, материалдық (экономикалық) немесе ұйымдастырушылық-құқықтық әсер етудің қандай әдістері орын алды.

Пайдалану саласы мен әдістері. Жәбірленушілердің қай салада пайдаланылғанын анықтау қажет. Сексуалдық қанау орын алған жағдайларда жәбірленушінің сексуалдық сипаттағы іс – әрекеттерінен үшінші тұлғаның пайда алу

фактісін дәлелдеу қажет-жезөкшелікпен айналысу, порнографиялық сипаттағы материалдарды немесе заттарды (фото және бейнеөнімдерді) дайындау кезінде актер ретінде қатысу. Егер жәбірленушілердің еңбегі пайдаланылса, онда қалай және қай салада – өндірісте, ауыл шаруашылығында және т. б.

Пайдалану орны мен жағдайлары. Жәбірленушілерді пайдалану қай елде (не елдерде) және қандай уақыт кезеңінде жүзеге асырылды. Қай жерде (жыныстық пайдалануға қатысты – автомобиль жолында, көшеде, пәтерде, түнгі клубта, еңбекке пайдалану – өндіріс, ауыл шаруашылығы, құрылыс объектілері және т.б.) – пайдалану жүзеге асырылды. Жәбірленушілерді клиенттерге жеткізу жүргізілді ме, оларды кім алып жүрді. Ұйымдастырушылық функцияларды кім және қалай жүзеге асырды, қызметтерді төлеу үшін ақша кімге берілді. Қандай қызмет түрлері болды (жыныстық немесе еңбек) және олардың төлем мөлшері, күнделікті жұмыс уақытының ұзақтығы, тұтынушылар саны егер бұл жыныстық қанау болса. Онда жыныстық сипаттағы қызметтер көрсетілді. Тұру, тамақтану, Төлем шарттары қандай болды. Айыппұлдар жүйесі қолданылды ма? Жәбірленушілердің қолында өз құжаттары, өз ақшасы болды ма? Олардың телефон арқылы қоңырау шалу, интернет жүйесін пайдалану, далаға еркін шығу, адамдармен қарым-қатынас жасау мүмкіндігі болды ма?

Қылмыстық іс-әрекет эпизодтарының жалпы саны. Адам саудасы заңсыз құбылыс ретінде осы салаға құрбандардың едәуір санын тартуды болжайды және уақыт өте келе сипатталады, тергеудің толықтығы қағидатын іске асыру мақсатында қылмыстық әрекеттің барлық фактілері дәлелденуге жатады. Мұны адам саудасының әрбір құрбанына қатысты жоғарыда аталған мән-жайларды анықтау негізінде жүзеге асыру қажет.

Заңсыз әрекеттер нәтижесінде қылмыскерлер алған

кірістердің мөлшері. Осы мән-жай адам саудасы саласына тартылған жәбірленушілердің жалпы саны және сатып алу-сату мәмілесін (немесе өзге де) жасау кезінде олардың әрқайсысы үшін төленген сомалардың (материалдық игіліктердің) мөлшері негізге алына отырып белгіленуге тиіс. Қылмыскерлер құрбандарды пайдаланудан пайыздарды алған кезде секс-индустрияда мұндай пайдаланудың мән-жайлары (атап айтқанда, пайдалану мерзімінің ұзақтығы, клиенттердің орташа күнделікті саны, сексуалдық сипаттағы қызметтерге бағалар, сондай-ақ жәбірленушілерден тапқан ақшадан алынған сомалардың мөлшері) ескеріледі

Айыпталушының қылмыс жасағаны үшін кінәлілігі. Осы жағдайға қатысты айыпталушының адам саудасы тетігінің нақты құрамдас бөліктерін оның қылмыс жасаудағы рөліне қарай іске асыруға қатыстылығы, яғни оның іс жүзінде тартылуына, орнын ауыстыруына және пайдаланылуына қатысуы, уақыты, орны, тәсілі және жоғарыда баяндалған тәртіппен дәлелденуге жататын басқа да мән-жайлар дәлелденуге тиіс. Ұйымдасқан қылмыстық әрекетті дәлелдеу кезінде келесі негізгі ережелерді ескеру қажет.

Қылмыстық ұйым құру жөніндегі қызмет бірнеше ұйымдасқан топтардан не олармен байланысты жекелеген адамдардан тұратын қылмыстық қоғамдастықты қалыптастыруға бағытталған кез келген іс-әрекет жасалған кезден бастап аяқталған қылмыс деп танылады. Бұл ұйымның құрылымын және оның мүшелерінің өзара іс-қимыл принциптерін әзірлеуде, дербес жұмыс істейтін қылмыстық топтарды не олардың басшыларын біріктіру жөніндегі шараларды қабылдауда, тиісті аймақ немесе экономика саласы ауқымында қылмыстық іс-әрекет салаларын бөлуде, көлеңкелі экономика субъектілеріне және заңсыз қызмет көрсету саласына бақылау орнатуда, қоғамдастықтың қаржылық қызметін қамтамасыз ету үшін материалдық ресурстар қорын, сондай-ақ құқық қорғау органдарына қарсы іс-қимыл жүйесін құруда көрініс табуы мүмкін.

Қылмыстық ұйымның қызметіне қатысу оның құрамына кіруді және оның мүддесі үшін кез-келген әрекетті орындауды білдіреді. Ұйымның қызметін жүзеге асыру не оны қолдау мен дамыту үшін жағдайлар жасау жөніндегі шараларды әзірлеуге немесе іске асыруға жәрдемдесетін адам да қылмыстық ұйымға қатысушы деп танылады. Қылмыстық қызметті жүзеге асыру жөніндегі шараларды әзірлеуге немесе іске асыруға жәрдем көрсету деп, атап айтқанда, қылмыстық акцияларды жоспарлау, қол сұғушылық объектілерін іздеу, ақпарат беру, консультация беру, қылмыс іздерін жасыруға көмек көрсету, қылмыстық кірістерді заңдастыру жөніндегі іс-әрекеттерді түсіну керек. Қылмыстық әрекетті қолдау және дамыту үшін жағдай жасау, мысалы, қылмыс жасау құралдары мен құралдарымен қамтамасыз етуде, қылмыстық әрекетті қаржыландыруда көрінуі мүмкін.

Айыпталушының жауапкершілігінің дәрежесі мен сипатына әсер ететін мән-жайлар (жауаптылықты жеңілдететін және ауырлататын, айыпталушының жеке басын сипаттайтын мән-жайлар). Жазаны ауырлататын мән-жайларға қатысты ҚК-нің 54-бабында олардың нақты және толық тізбесі келтірілген. Жауапкершілікті ауырлататын мән-жайлардың ішінен қаралып отырған санаттағы істерге қатысты мыналар тән:

1) қылмыстық құқық бұзушылықтардың бірнеше рет жасалуы, қылмыстардың қайталануы, қылмыстардың қауіпті қайталануы;

2) қылмыстық құқық бұзушылықпен ауыр салдарлар келтіру;

3) адамдар тобының, алдын ала сөз байласқан адамдар тобының, қылмыстық топтың құрамында қылмыстық құқық бұзушылық жасау;

4) қылмыстық құқық бұзушылық жасауда ерекше белсенді рөл атқаруы мүмкін;

5) кінәлі адамға психикасының, мінез-құлқының ауыр бұзылуынан (ауруынан) зардап шегетіні көрінеу белгілі адамдарды не қылмыстық жауаптылық басталатын жасқа

толмаған адамдарды қылмыстық құқық бұзушылық жасауға тарту болып табылады;

6) кінәлі адамға жүктілік жағдайында екені көрінеу белгілі әйелге қатысты, сондай-ақ жас балаға, басқа да қорғансыз немесе дәрменсіз адамға не кінәліге тәуелді адамға қатысты қылмыстық құқық бұзушылық жасауы;

7) адамға немесе оның жақындарына қатысты осы адамның өзінің қызметтік, кәсіптік немесе қоғамдық борышын орындауына байланысты қылмыстық құқық бұзушылық жасауы;

8) аса қатыгездікпен, садизммен, қорлаумен, сондай-ақ жәбірленушіні қинап қылмыстық құқық бұзушылық жасау;

9) қаруды, оқ-дәрілерді, жарылғыш заттарды, жарылғыш немесе ұқсас құрылғыларды, арнайы дайындалған техникалық құралдарды, тез тұтанатын және жанғыш сұйықтықтарды, улы және радиоактивті заттарды, дәрілік және өзге де химиялық-фармакологиялық препараттарды пайдалана отырып, сондай-ақ физикалық немесе психикалық мәжбүрлеуді қолдана отырып не жалпы қауіпті тәсілмен қылмыстық құқық бұзушылық жасауға тыйым салынады;

10) төтенше жағдай, төтенше жағдай кезінде, сондай-ақ жаппай тәртіпсіздіктер барысында қылмыстық құқық бұзушылық жасау;

11) қылмыстық құқық бұзушылықты алкогольден, есірткіден немесе уытқұмарлықтан масаң күйде жасау болып табылады. Сот қылмыстық құқық бұзушылықтың сипатына қарай бұл мән-жайды ауырлататын мән-жай деп танымауға құқылы;

12) сол арқылы өзі қабылдаған антты немесе кәсіптік антын бұзған адамның қылмыстық құқық бұзушылық жасауы;

13) қызметтік жағдайына немесе шартына байланысты кінәліге көрсетілген сенімді пайдалана отырып, қылмыстық құқық бұзушылық жасау;

14) билік өкілінің нысанды киімін немесе құжаттарын пайдалана отырып қылмыстық құқық бұзушылық жасау;

15) құқық қорғау немесе арнаулы мемлекеттік орган

қызметкерінің, судьяның өз қызмет бабын пайдалана отырып қылмыстық құқық бұзушылық жасауы.

16) пайдакүнемдік ниетпен; аса қатыгездікпен немесе қорлаумен; кінәліге материалдық немесе өзге де тәуелділіктегі адамға қатысты қылмыс жасау және т. б.

Жазаны тағайындауға сараланған тәсілді негізге ала отырып, айыпталушының жеке басын сипаттайтын мән-жайлар да дәлелдеуге жатады. Оларға соттылықтың болуы немесе болмауы, жасалған құқық бұзушылықтардың сипаты, айыпталушының жеке қасиеттері, тұрғылықты жері мен жұмыс орны бойынша сипаттайтын материалдар және т. б. кіруі керек.

Қылмыспен келтірілген зиянның сипаты мен мөлшері. Атап айтқанда, жәбірленушінің қандай физикалық, мүліктік және моральдық зиян келтіргенін анықтау қажет. Осы жағдайға қатысты Адам саудасы саласына, әсіресе, сексуалдық қанау үшін тартылған көптеген құрбандар отанына оралғаннан кейін ұзақ уақыт (бірнеше ай, кейде жылдар бойы) терең психологиялық жарақат алғанын ескеру қажет. Бұдан басқа, пайдалану процесінде жәбірленушілердің жыныстық жолмен берілетін инфекциялармен, АИТВ-инфекциясымен жұқтыру жағдайлары да болады. Қажетсіз жүктілік, сондай-ақ оны тоқтатуға бағытталған ұрып-соғу болуы мүмкін. Сонымен қатар, жәбірленушілерге белгілі бір жұмысқа мәжбүрлеу мақсатында физикалық әсер ету кезінде олар көбінесе дене жарақатын алады. Адам саудасы құрбандарының физикалық, психологиялық, сондай-ақ моральдық, әлеуметтік реинтеграциясы оңалту көбінесе уақытша ғана емес, материалдық шығындарды да талап етеді.

Қылмыс жасауға ықпал еткен себептер мен жағдайлар. Айта кету керек, егер қылмыс жасауға ықпал ететін жағдайлар анықталмаса, істі дұрыс шешуге болмайды. Адам саудасы саласындағы қылмыстарға қатысты жекелеген жағдайларда оларға мемлекеттік органдар қызметкерлерінің

заңды тұлғалар мен дара кәсіпкерлер қызметінің белгілі бір түрін лицензиялау және оның жүзеге асырылуын бақылау (жұмысқа орналастыру және шетелде оқыту, туристік, Неке және модельдік агенттіктер, бұқаралық ақпарат құралдары бойынша); шетелге шығу үшін қажетті құжаттарды ресімдеу; шекаралық бақылауды ұйымдастыру және т. б. бойынша өз лауазымдық міндеттерін тиісінше орындамауы жатқызылуы мүмкін.

6.АДАМ САУДАСЫН ТЕРГЕУ КЕЗІНДЕ ЖЕКЕЛЕГЕН ТЕРГЕУ ӘРЕКЕТТЕРІН ЖҮРГІЗУ

Бұл қылмыстарды тергеудің тактикалық және әдістемелік ерекшеліктері жәбірленушілер мен куәгерлердің қауіпсіздігін қамтамасыз ету проблемасымен тікелей байланысты. Бұл қылмыстармен күресудің әлемдік тәжірибесі жәбірленушіні барынша қорғау жолымен жүреді, оның ішінде оған азаматтық беру және шекарадан заңсыз өткені, виза алу кезінде алдау және т. б. үшін қылмыстық жауапкершіліктен босату.

Қылмыстық істердің осы санаты бойынша жәбірленушілердің тергеушіге және жедел қызметкерлерге сенімі маңызды емес.

Бұл үшін алдын ала тергеу және сот барысында жәбірленушілердің белсенді ұстанымын қалыптастыру үшін психологтың, үкіметтік емес ұйымдар қызметкерлерінің көмегін тарту ұсынылады

Қаралып отырған қылмыстар бойынша **оқиға орнын** (жергілікті жерді, үй-жайды, заттарды, құжаттарды, тірі адамдарды, мәйіттерді, жануарларды ҚІЖК-нің 219-222, 224-баптарына сәйкес) **қарап-тексеру** оларды ашу және одан әрі тергеу үшін маңызды мәнге ие. Осы тергеу әрекетін жүргізу кезінде олар қылмыс оқиғасы, оның материалдық іздері және қылмыс жасаған адамдар туралы дәлелдер алады.

Оқиға орны, қылмыс жасау әдісі мен оны жасаған адамдар туралы ақпарат беретін әртүрлі іздердің шоғырлануы.

Тінту жүргізу кезінде назар аудару және алып қою қажет объектілер мыналар болып табылады:

1) ақша сомасының аздығына қарамастан, кез келген түрдегі қаржылық мәмілелерге жататын қолма-қол ақша, кредит карточкалары, құжаттар,

2) жәбірленушілердің адам саудагерлерінің пайдасына жасаған төлемдеріне қатысты құжаттар, мысалы, күнделікті есеп айырысу жазбалары, төлемдер туралы жазбалары бар қолжазба парақтары, қылмыстық субъектілердің ақша аударымдарын жіберу және алу туралы құжаттары;

3) жол жүру құжаттары, билеттер, купондар, түбіртектер, отырғызу талондары, жүк биркалары және т. б.;

4) паспорттар, визалар беруге қатысты құжаттар, тіркеудің кез келген нысандары, елшіліктердің визалық бөлімдеріне хаттар;

5) күнделікті пайдалануды ұйымдастыруға қатысы бар құжаттар, мысалы, жарнамалық материал, құрбанның жұмысын, шақырулар санын, клиенттер санын күнделікті есепке алу жазбалары;

6) үй-жайларды жалдау немесе жалға беру туралы құжаттар, ақы төлеу жөніндегі құжаттама;

7) Қызықтыру, алдау процесіне қатысы бар құжаттама, мысалы, жарнамалық материалдардың көшірмелері, тағайындалған кездесулердің жазбалары, фотосуреттер мен бейне жазбалар, кастинг бойынша жазбалар;

8) органайзерлер, блокноттар, жазба кітапшалары, оның ішінде электрондық;

9) Компьютерлер және ауыстырылатын магниттік дискілер;

10) ұялы телефондар;

11) ұрланған немесе жұмысқа тартылған адамдарды ұстауға, азаптауға және мәжбүрлі еңбекке арналған құралдар;

12) төсек жабдықтарындағы, пайдаланылған презервативтердегі қан, Шәует іздері және жыныстық қызмет көрсетудің басқа да іздері;

13) жыртылған киім, жеке заттар, сондай-ақ жәбірленушілер жасырын жүргізген жазбалар.

Адам саудасы туралы қылмыстық істерді тергеуде дәлелдемелер көзі ретінде байланыс құралдары мен ақпараттық-техникалық құралдар ерекше маңызға ие. Мұндай жабдыққа компьютерлер, принтерлер, факстар, жеке

ұйымдастырушылар, ұялы телефондар, радиостанциялар, электронды медиа және басқа да ақпараттық жабдықтар кіреді. Бұл жабдық тінту немесе алу барысында алынуға жатады және сол жерде тексерілуге немесе сарапшыларға тергеу үшін маңызды ақпаратты алу немесе қалпына келтіру үшін жіберілуге тиіс.

Әлеуетті құрбандарды **азғыру** жүзеге асырылған үй-жайларда **қарап-тексеруді, тінтуді** және алуды жүргізу кезінде **іздестіру** және **алып қою** объектілері болуы мүмкін

* ықтимал құрбандарды тартуды жүзеге асырған адамдардың оларды жасыруды және пайдалануды жүзеге асырған трафиктермен жазбаша хат алмасу материалдары. Онда ықтимал құрбандарға алдын-ала тапсырыс беру туралы ақпарат болуы мүмкін (олардың саны, жынысы, жасы, тері мен Шаштың түсі, физикалық мәліметтер, мамандық, қан тобы, органдар мен тіндердің жағдайы, әр жалданған адамға төлем құны);

* компьютерлік техника және ақпаратты сақтауға болатын өзге де электрондық тасымалдағыштар: әлеуетті құрбандармен немесе трафикерлермен электрондық хат алмасуды, мамандандырылған Интернет-сайттарда жұмысқа жалдау туралы жарнамалық хабарландыруларды орналастыруға өтінімдерді, үлгілік және толтырылған еңбек және өзге де шарттармен, борыштық қолхаттармен мәтіндік файлдарды, электрондық ақша аударымдарын, сондай-ақ жұмысқа тартылған және ықтимал құрбандардың, қосымша жалдаушылардың, тасымалдаушылардың электрондық түріндегі есепке алуды, заңды және "қара" бухгалтерияны және;

* әлеуетті құрбандарды тарту бойынша қызметтерді жарнамалауға арналған шарттар, сондай-ақ дайын жарнамалық өнімдер;

* ықтимал немесе нақты құрбандардың төлқұжаттары немесе олардың көшірмелері;

* ықтимал құрбандардың атына шетелдік азаматтарды

немесе компанияларды шақыру, виза беру туралы өтініштер немесе олардың бланкілері;

- * Қонақ үйлерді, билеттерді брондауды растайтын құжаттар;

- * еңбек шарттары, туристік жолдамалар, неке қызметтерін көрсету, оқыту, мәдени алмасу шарттары және виза алуға негіз болатын өзге де құжаттар;

- * ноутбук, блокнот және басқа да қағаз тасымалдағыштар;

- * құрбандарды тарту жүзеге асырылған офистік үй-жайлардың өзінде, кіреберісте, аталған офистік үй-жай орналасқан ғимараттың дәліздерінде, оған іргелес жатқан ғимараттар мен құрылыстарда орнатылған бейнебақылау жүйелерімен түсірілген оқиғалардың бейнежазбалары;

- * телефон арқылы сөйлесу шоттары;

- * адам саудасына, құрбандарды пайдалануға қатысы бар адамдарды, құрбандардың өздерін сәйкестендіруге мүмкіндік беретін, сондай-ақ қылмыс оқиғасының жекелеген мән-жайларын, атап айтқанда, әлеуетті құрбандардың жеке деректерін қамтитын фотосуреттерді, бейнежазбаларды және сауалнамаларды анықтауға мүмкіндік беретін белгілері мен қасиеттері бар заттар мен құжаттар;

- * ауру тарихы және әлеуетті құрбандардың денсаулық жағдайын, жекелеген ағзалары мен тіндерін көрсететін өзге де құжаттар;

- * ағзалар мен тіндерді трансплантациялау тақырыбындағы мамандандырылған медициналық әдебиет;

- * жалған төлқұжаттар, бланкілер және оларды жасауға арналған құрылғылар;

- * тарту жүзеге асырылған үй-жайға құқықтарды белгілейтін құжаттар;

- * заңды тұлғаның құрылтай құжаттары, мөрлері;

- * осы заңды тұлғаның Қаржы-шаруашылық қызметін көрсететін құжаттар; Қылмыстық жолмен алынған ақша мен құндылықтар.

Құрбандарды транзиттік тасымалдау процесінде жасыру

жүзеге асырылған үй-жайларда олардың табылуы және алып қойылуы мүмкін:

* көлік. Адам саудагерлері құрбандарын мемлекет ішінде немесе шекара арқылы тасымалдау үшін пайдаланатын көлік түрлерін мұқият зерттеу қажет. Жәбірленушіні көлік операторы, авиакомпания немесе автобус тасымалдады ма? Егер иә болса, онда қашан? Қандай бағыт? Төлем әдісін немесе Орындаушының банктік деректемелерін орнатуға бола ма?

* тасымалдау тәсілдерін зерттеу кезінде қылмыстың құрбаны немесе орындаушысы пайдаланатын қандай да бір куәландырушы құжаттарды, сондай-ақ әрбір көлік құралының толық деректерін (тіркеу нөмірлерін, көлікке салық салуға, сатып алуға және жалға алуға байланысты ақпаратты қоса алғанда) табу қажет);

* қонақ үйлердің, жатақханалардың және уақытша тұратын өзге де үй-жайлардың тіркеу кітаптарындағы аталған адамдардың келу және кету уақыты туралы жазбалар;

* егер зардап шегушілер аялдау уақытында медициналық көмекке жүгінген болса, медициналық пункттердегі жазбалар; аталған адамдарға тиесілі ұмытылған, тасталған немесе қалдырылған жеке заттар немесе құжаттар қылмыс оқиғасының жекелеген мән-жайларын анықтауға, олардың иелерін сәйкестендіруге мүмкіндік беретін;

* жалдау шарттары немесе адамдарды сатушылар көрсетілген үй-жайларды пайдалануға негіз болған өзге де құжаттар;

Тасымалдау үшін пайдаланылатын көлік құралын (автомобильді, автобусты немесе вагонды) тексеру, әдетте, оны ұстаудан бұрын жүргізіледі. Автомобильді адамдармен ұстау кезінде апаттың ықтималдығын азайту керек. Сондай-ақ, ең соңғы шара ретінде жәбірленуші жасырын жерде немесе жалған құжаттарды қолдана отырып тасымалданатын көлік құралын тоқтату үшін қару қолдану керек, ол, мысалы, заңсыз мигранттардың арасында контрабандалық жолмен мемлекеттік шекараны кесіп өтеді.

Адам саудасы құрбандарын пайдалану жүргізілген үй-жайларды, ғимараттарды және жергілікті жер учаскелерін қарау процесінде жағдайдың мынадай типтік элементтері тіркелуі, сондай-ақ мынадай объектілер табылуы және алып қойылуы мүмкін:

* оқшауланған ғимарат, үй-жай немесе қоршалған жер учаскесі шегінде пайдаланылатын адамдардың еркін жүріп-тұру еркіндігінің шектелгенін куәландыратын жағдай элементтері мен іздері. Атап айтқанда: жеңу қиын қоршау, пайдалану жүзеге асырылған жерді қоршау, күзет пункттерінің болуы, бөлменің есігінің ішкі жағынан құлыптың құлыптау құрылғысының тұтқасының болмауы, терезелердегі темір торлар немесе тіпті терезелердің болмауы;

* адам саудасының құрбандарының тұратын және пайдаланылатын жерінің жылжымайтын бағдарларға қатысты орналасуы. Егер мұндай орын ғимарат (құрылыс) ішіндегі үй-жай болса, онда осы үй-жайдың орналасқан жерін көрсете отырып, ғимараттың немесе оның бөлігінің жоспарын жасау қажет

* тұру және пайдалану орнының жалпы тұрмыстық жағдайлары. Атап айтқанда: Қоршаған орта, антисанитарлық жағдайдың болуы, жағымсыз иіс, бөлмедегі қалыпты температура және т. б.;

* құралдар мен құралдар, сондай-ақ өндірілген өнімдер. Жұмыс түріне байланысты олар болуы мүмкін: әртүрлі машиналар, басқа өндірістік механизмдер мен құралдар, бейне және фотокамералар, порнографиялық мазмұндағы немесе зорлық - зомбылық көріністері бар бейне және фото өнімдер, медициналық жабдықтар немесе органдар мен тіндерді алуға арналған хирургиялық құралдар мен құрылғылар, тәжірибелер және т. б.;

* пайдаланылатын адамдарды мәжбүрлеу және оларға бағынуды қамтамасыз ету құралдары, сондай-ақ оларды қолданудың іздері мен нәтижелері. Оларға мыналар жатады: осындай сапада пайдаланылатын қару немесе заттар; іс-әрекет еркіндігін шектейтін құралдар (жіптер, кісендер);

адамның психикалық процестерін тежейтін әртүрлі психотроптық, есірткілік және өзге де препараттар мен заттар; пайдаланылатын адамдардың паспорттарын олардың қолы жетпейтін жерде табу фактісі; пайдаланылатын адамдарды борышкерлер жағдайына қоятын шарттық қатынастарды көрсететін борыштық қолхаттар немесе өзге де құжаттар; пайдаланылатын адамдардың қанының іздері.

Адам саудагерлерінің жұмыс орнын қарау кезінде сіз мыналарға назар аударуыңыз керек:

* пайдаланылатын адамдар, олардың жеке заттарындағы, сондай-ақ пайдалануды жүзеге асырған адамдардағы ақшалай қаражат. Жағдайдың бұл элементі қылмыс жасаған адамдар мен адам саудасының құрбандары табысының нақты мөлшерін көрсетуі мүмкін;

* адам саудасына, құрбандарды қанауға қатысы бар адамдарды сәйкестендіруге мүмкіндік беретін, сондай-ақ қылмыс оқиғасының жекелеген мән-жайларын анықтауға мүмкіндік беретін белгілері мен қасиеттері бар заттар мен құжаттар. Олар: аудио-және бейнежазбалар, фотосуреттер, паспорттар және өзге де жеке құжаттар, қойын кітапшалары, компьютерлік техника, ұялы телефондар, сим-карталар, атаулы түбіртектер, белгілі бір тұлғаларға тиесілі және оларға қол тигізе алатын заттар және т. б. болуы мүмкін.;

* заңды қызметіне пайдалану сахналанған заңды тұлғаның құрылтай және өзге де құжаттары, мөрлері. Оларға мыналар жатады: құрылтай шарттары, жарғылар, лицензиялар, сатып алу шарттары, осы заңды тұлғаға қатысу үлесін иеліктен шығару;

* осы заңды тұлғаның Қаржы-шаруашылық қызметін көрсететін құжаттар: өндірілетін өнімнің және қызмет көрсетудің тізбесі мен прејскуранты; еңбек шарттары және олардың толтырылмаған бланкілері; заңды және "қара" бухгалтерия; заңды тұлғаға қызмет көрсететін банктерде ашылған шоттардың нөмірлері және ол жүргізетін қаржы операциялары туралы ақпарат; қызметтерді тұтынушыларды,

заңсыз өндірілген өнімді сатып алушыларды, шикізатты жеткізушілерді, пайдалану құралдарын есепке алу; әрбір пайдаланылатын тұлға орындайтын; заңды тұлғаның қызметін жарнамалау қызметтерін көрсетуге арналған шарттар; пайдалану жүзеге асырылған үй-жайды иелену және пайдалану құқығына арналған шарттар; ақша қаражатының қозғалысы және пайданы бөлу схемалары;

* қылмыстық жолмен алынған ақша мен құндылықтар;

* жәбірленушілерді пайдалану нәтижесінде алынған табыстарды жылыстатуды куәландыратын құжаттар, оның ішінде: оффшорлық аймақтарда тіркелген, болжалды жалған сипаттағы заңды тұлғалармен мүліктік және өзге де азаматтық-құқықтық мәмілелерді, сондай-ақ осындай фирмаларға қатысуды, бағалы қағаздармен операцияларды, жылжымайтын немесе бағалы жылжымалы мүлікті сатып алуды немесе иеліктен шығаруды көрсететін құжаттар;

* тиісті рұқсаты жоқ, еркін азаматтық айналымнан алынған объектілер.

Жүзеге асыру орнын тексеру:

1. Тексеру барысында топтық қылмыс туралы айтатын іздерге ерекше назар аудару керек. Олар келесідей болуы мүмкін:

- қол саусақтарының, аяқтарының, темекі тұқылдарының, притоннан Табылған заттар мен заттардың іздері және т. б.;

- бір адамның қолынан келмейтін жиһазды, кереуеттерді және басқа да көлемді заттарды жылжыту немесе тасымалдау іздері;

- қылмыстың топтық әдісін көрсететін іздер;

- қылмыстық топтың тікелей орындаушысы ұсталған кезде заттай дәлелдемелерді жоюға және притондағы жағдайды өзгертуге бағытталған іздер;

- екі немесе одан да көп адамның болуын объективті растайтын басқа іздер.

2. Тексеру барысында қылмыстың жасалу механизмін көрсететін іздерге назар аудару керек. Олар болуы мүмкін:

- жезөкшелікпен айналысуға арналған притон атмосферасын сипаттайтын кереуеттердің, жатақтардың, матрастардың, түрлі порнографиялық материалдар мен заттардың, бейнеаппаратураның, ойын карталарының және басқа да заттардың болуы;

- притонда телефонның, Нөмірді Автоматты анықтайтын құрылғының, радиотаратушы құрылғылардың және т. б. болуы;

- тапсырыс журналдары мен клиенттердің қоңырауларын анықтау;

- маска жасайтын заттардың болуы (терезелердегі жапқыштар, қара перделер және т. б.);

- екінші (қосалқы) шығудың болуы;

- бұрмаланған жыныстық актілерді жасау үшін қажетті арнайы киім мен заттардың болуы;

- притонда бос жезөкшелердің болуы туралы шартты сигнал берілетін заттардың болуы;

- басқа іздер.

3. Тексеру барысында қайталанатын жыныстық актілерді көрсететін іздерге назар аудару керек. Олар болуы мүмкін:

- төсек-орын жабдықтарының ластануы;

- адам ағзасы бөлетін биологиялық шығу тегінің әртүрлі іздерінің болуы (Шәует, әйелдердің қынаптық бөліністері, қан, шаш, сілекей, тер және сол сияқтылар));

- көп мөлшерде пайдаланылған және оралған презервативтер мен контрацептивтердің болуы;

- басқа іздер.

4. Тексеру кезінде жезөкшелер мен басқа адамдарды жыныстық жолмен берілетін аурулардан, соның ішінде жыныстық жолмен берілетін аурулар мен АҚТҚ немесе ЖҚТБ-дан (бір рет қолданылатын шприцтер, сынап майлары, антибиотиктер және т.б.) емдеуді куәландыратын түрлі дәрі-дәрмектер мен заттардың болуына назар аудару керек.

5. Тексеру кезінде қылмыстық топ мүшелерінің басқа да қылмыстарды жасағандығын көрсететін іздерге назар аударған жөн:

- жезөкшелердің денелерінде ұрып-соғу мен азаптаудың

іздері;

- есірткі құралдарын тұтынуды куәландыратын іздер;
- шетел валютасындағы ақшаның ірі сомалары;
- іздестірудегі заттар мен құралдар.

Ауыл шаруашылығы дақылдарын өсіру аудандарын, фермерлік шаруашылықтарды қарап-тексеру тексерілетін аумақтың үлкен көлеміне байланысты құқық қорғау органдары қызметкерлерінің көп санын талап етуі мүмкін. Сонымен бірге, шетелдік жұмысшылардың жәбірленуші болғысы келмеуіне байланысты олардың көпшілігі ұсталған және тексерілген жерден жасырынуға тырысуы мүмкін. Бұл жағдай тексерілетін аумақтың периметрі бойынша қоршауды орнатуды талап етеді.

Жәбірленушілерді жасыруға немесе мәжбүрлі еңбекке арналған аумақты немесе үй - жайды қарап-тексеру процесінде табылған барлық адамдар дереу куәландыруға жіберілуге және аудио-немесе бейнежазбаны пайдалана отырып, жауап алынуға (жауап алынуға) тиіс. Сондай-ақ, тексеру аяқталғаннан кейін тексеру объектісінде анықталуы мүмкін басқа адамдардан егжей-тегжейлі жауап алынады. Болашақта оларды күдікті ретінде ұстау мүмкіндігі туралы мәселе шешіледі.

Үй-жайлар мен жергілікті жер учаскелерін қарап-тексеруді бейнежазбаны немесе фототүсірілімді пайдалана отырып жүргізген жөн. Хаттамада баяндалған жағдайдың барлық элементтері жазылуға тиіс дұрыс құрастырылған фототаблица қарау хаттамасына көрнекі қосымша болып табылады. Ол куәлардан және күдіктілерден (айыпталушылардан) жауап алу барысында пайдаланылуы, сондай-ақ айғақтарды сол жерде тексеруді жоспарлау процесінде қолданылуы мүмкін.

Қарап-тексеру процесінде табылған және алынған барлық объектілер стационарлық жағдайларда қосымша қарап-тексерілуі және қажетті сараптамалар жүргізу үшін жіберілуі мүмкін.

Айыптау қорытындыларын тұжырымдау үшін жәбірленушінің айғақтары оның денесіндегі іздердің сипатына

сәйкес келуі өте маңызды, ал сот сараптамасының нәтижелері бойынша қорытынды куәландыру процесінде белгіленген іздердің пайда болуын түсіндіреді. Бұл тергеу нәтижелері бойынша дәлелді "байламдарды" қалыптастыруға мүмкіндік береді:

1) үй-жайды қарап-тексеру немесе тінту процесінде жәбірленушіні "мәжбүрлеу құралдарымен", оның айғақтарымен және оның денесі мен киіміндегі іздерімен анықталған жағдайларда жол берілмейді;

2) жәбірленушінің табылған "еңбек құралдарымен", денесіндегі және киіміндегі іздермен және оның белгілі бір еңбек операцияларының сипаты мен мазмұны туралы көрсеткіштерімен жарақталады.

Жәбірленушінің денесінде инъекциядан іздер табылған жағдайда, куәландырылатын адамның қанында есірткі немесе психотроптық заттардың іздерін анықтау бойынша сараптама тағайындау үшін қан үлгілерін алу туралы қаулы шығарған жөн.

Адам саудасының құрбаны болу мүмкіндігін көрсететін мән-жайларда хабар-ошарсыз кеткен адамның тұрғын үйін қарауды жүргізу кезінде іздеу және ерекше назар аудару объектілері болуға тиіс:

* үй-жай жиһазының элементтері, оның өмір салтын, қызығушылығын, еңбек қызметін, әлеуметтік жағдайын және хабар-ошарсыз кеткен адамның жеке басын сипаттайтын басқа да деректерді көрсететін заттар мен құжаттар. Мысалы: еңбек кітапшалары, оның білімі туралы құжаттар, белгілі бір мамандық бойынша курстардан өту және т. б.;

* хабар-ошарсыз кеткен адамды немесе оның тұрған жерін сәйкестендіруге мүмкіндік беретін белгілері мен қасиеттері бар объектілер, мысалы: оны әртүрлі ракурста түсірген неғұрлым кейінгі фотосуреттер; хабар-ошарсыз кеткен адамға тиесілі сілекей, қол саусақтарының іздері, иіс, шаш, дауыс үлгілері бар жазбалар және оның жеке басын сәйкестендіруге мүмкіндік беретін басқа да үлгілер қалуы мүмкін объектілер;

* хабар-ошарсыз кеткен адамның жеке басын куәландыратын құжаттар, атап айтқанда: оның атына немесе оның фотосуреттері бар ойдан шығарылған есімге паспорттар, оның атын ауыстыру туралы куәліктер, өзге де жеке құжаттар, медициналық карталар және басқа да медициналық құжаттар; сим-карталар, ұялы телефон аппараттары, Интернет желісін пайдалана отырып, оның электрондық поштасының мекенжайларының, оған тиесілі өзге де байланыс мекенжайларының атаулары;

* хабар-ошарсыз кеткен адамның жоғалып кетуіне қатысы бар адамдардың жеке белгілерін көрсететін немесе оларды сәйкестендіруге мүмкіндік беретін объектілер, оның ішінде: хабар-ошарсыз кеткен адамның жеке басы зардап шеккен адамның туыстарына немесе өзге жақын адамдарына, жақын таныстарына таныс емес адамдармен, сондай-ақ жедел қызығушылық танытатын немесе зардап шеккен адамның хабар-ошарсыз кетуіне қатысы болуы мүмкін адамдармен фотосуреттері;

* мазмұны Іс үшін маңызы болуы мүмкін жазбалары бар үзінділер мен қағаз парақтары, оның ішінде хабар-ошарсыз кеткен адам байланыста болған адамдардың телефон нөмірлері, мекенжайлары мен аттары, ұйымдардың атаулары; визит карточкалары; еңбек шарттары және олардың толтырылмаған бланкілері; қылмыс жасауға қатысы бар адамдар қол тигізуі мүмкін заттар мен құжаттар, мысалы, визит карточкалары, қолмен жазылған және хабар-ошарсыз кеткен телефон нөмірлері бар Қағаз сынықтары, фотосуреттер, шарт бланкілері, жалған құжаттар. Бұл нысандарда қылмыскерлер мен зардап шеккендердің саусақ іздері сақталуы мүмкін. Зардап шегушінің жоғалып кетуіне шетелдік азамат қатысы бар деп пайымдауға негіздер болған жағдайда, осындай объектіден сәйкестендіру үшін жарамды дактилоскопиялық іздерді алып тастағанда, оларды халықаралық дактилоскопиялық есептер бойынша салыстырып тексеру үшін Интерполға жіберу қажет;

* оның жоғалып кетуіне әкеп соқтырған оқиғаның жекелеген

элементтерін көрсететін объектілер, оның ішінде: жұмысқа орналасу, туристік, Неке және басқа да қызметтер туралы хабарландырулары бар баспа басылымдары (бұл ретте хабар-ошарсыз кеткен адамның өзі жасаған деп болжанған осындай басылымдардың жазбалары мен үзінділеріне ерекше назар аудару керек); хабар-ошарсыз кеткен адамға тиесілі күнделіктер, дәптерлер; еңбек шарттары немесе еңбек қызметі туралы алдын ала келісімдер, жұмысқа орналастыру бойынша қызметтер көрсету; хабар-ошарсыз кеткен адамды медициналық тексеруге немесе оның жекелеген органдарын немесе тіндерін тексеруге арналған талондар мен жолдамалар.

Куәландыру. Осы қылмыстарды тергеудің бастапқы кезеңіндегі проблемалардың бірі өтініш берушіні немесе жәбірленушіні куәландыру болып табылады. Осы тергеу әрекетін жүргізу куәландыру процесінде анықталуы мүмкін іздердің барлық ықтимал тізбесін түсінуді ескере отырып жүргізілуі қажет.

Айыптау қорытындыларын тұжырымдау үшін жәбірленушінің өзіне келтірілген зиянның сипаты туралы айғақтары оның денесіндегі іздерге сәйкес келуі, ал сот сараптамасының нәтижелері бойынша қорытынды куәландыру процесінде белгіленген іздердің шығу тегін түсіндіруі қажет.

Жауап алу

Қылмыстық істердің осы санатын тергеу процесінде жауап алуды жүргізу, әсіресе жәбірленушілер мен бірнеше күдіктілер көп болған жағдайда, тергеу-жедел тобының құрамында жұмыс істейтін тергеушілер мен жедел қызметкерлердің екі кіші тобымен жүргізу ұсынылады.

Әр түрлі қызметкерлердің күдіктілер мен жәбірленушілерден жауап алуды ұйымдастыруы және жүргізуі, ең алдымен, Адам саудасын тергеу бір тергеушінің қолынан келмейтінін түсіндіреді, өйткені бұл қылмыстық іске қатысушылардың (жәбірленушілер, куәгерлер, күдіктілер және

т.б.) едәуір санын қамтитын көп еңбекті қажет ететін процесс. Бір уақытта және бір-бірімен тығыз байланыста жұмыс істейтін екі кіші топ күдіктілерден жауап алу кезінде жәбірленушілер ұсынған әрбір дәлелдемені жедел және шұғыл пайдалануға мүмкіндік береді. Сондықтан, жедел материалдарды іске асырудың басынан бастап, оның мүшелерінің функцияларын ішкі бөлумен құрылған жедел-тергеу тобының болуы тергеудің тиімділігі мен тиімділігінің қажетті шарты болып табылады.

Жәбірленушілер табылған жағдайда олардан жауап алуға мұқият дайындалу керек. Психологиялық тұрғыдан алғанда, олардың әрі қарайғы мінез-құлқының барлық мүмкін нұсқаларын қарастыруға тырысу керек. Босатылған немесе ұсталған құрбандарға олардың құқықтары мен міндеттерін түсіндіру қажет. Олардың беделін түсіретін ақпаратты жарияламау құқығына және қорғалу құқығына кепілдік берілгеніне ерекше назар аудару керек. Сондай-ақ, ұсталғандарды заңсыз әрекеттері үшін жауапкершіліктен босату мүмкіндігі туралы, мысалы, шекарадан заңсыз өту, жезөкшелікпен айналысу, тіркеусіз тұру және т.б. туралы түсіндіру қажет.

Жауап алу қылмыстық ойды дайындау және іске асыру, үш кезеңнің әрқайсысында қылмыстық әрекеттің іздерін жасыру бойынша іс-әрекеттер жасау әдісі туралы жәбірленуші нұсқасының негізгі тармақтарын анықтауға бағытталуы керек:

- а) азғырып тарту және әкету;
- б) тасымалдау және беру;
- в) қабылдау және пайдалану.

Жауап алынатын адамның қылмыстық іс-әрекет тетігінің құрамдастары туралы хабардар болуына қатысты мәселелер:

- 1) жұмысқа орналасу мүмкіндігін жарнамалау технологиясы;
- 2) құрбандарды жалдау рәсімі;
- 3) құрбандарды жасыруға және пайдалануға арналған үй-жайды іздестіру жолдары, оның ішінде үй-жайды жалдау

схемасы көрсетіледі;

- 4) адам саудасының құрбандарын тасымалдау тәсілдері;
- 5) қылмыстық қызметке қатысушылар арасындағы байланыс тәсілдері;
- 6) адам саудасының құрбандарын жарнамалауды, азғырып тартуды, тасымалдауды және жасыруды қаржыландыру рәсімдері;
- 7) адам саудасының құрбандарын тікелей пайдалану және құл еңбегін пайдалану болып табылады;
- 8) топшілік қызметтің және қылмыстық топқа қатысушылар арасында рөлдерді бөлудің ерекшеліктерін бағалау.

Осы бағыттар аясында жәбірленушіден немесе куәлардан жауап алу керек. Бұл тек қана нақты деректерге қол жеткізіп қоймай, сондай-ақ жаңа куәларды орнатуға ықпал етеді .

Жәбірленушілерден және екінші дәрежелі орындаушылардан жауап алу кезінде жәбірленушілерге қолданылатын физикалық және психикалық зорлық-зомбылықтың түрі (адамды ұрлау, бас бостандығынан заңсыз айыру, құл еңбегін пайдалану, заңсыз бала асырап алу, жезөкшелікпен айналысуға тарту, жезөкшелікпен айналысуды ұйымдастыру, кәмелетке толмағандардың порнографиялық бейнелері бар материалдарды немесе заттарды жасау және олардың айналымы, физикалық зорлық-зомбылық және жәбірленушіні немесе оның отбасын өлтіру қаупі және өзге де қылмыстар) анықталады.

Жәбірленушіден пайдалану туралы егжей-тегжейлі ақпарат алу маңызды. Қосымша психологиялық жарақаттануды болдырмау үшін бірнеше рет жауап алу процесінде жәбірленушінің зорлық-зомбылық пен қорлау көріністеріне қайта-қайта назар аудармау керек. Жауап алу процесінде жәбірленушіге күдіктілердің (айыпталушылардың) қылмыстық әрекеттерімен келтірілген физикалық және психологиялық залал туралы түсініктемелері көрсетілуі керек. Бұған зардап шеккен тараптың зорлық-зомбылыққа, алдауға,

құлдыққа және қанауға реакциясы кіреді.

Сонымен қатар, назар аударып, білуіңіз қажет:

1) сату, пайдалану және т. б. жәбірленушінің қашқаннан, сатып алғаннан, босатылғаннан кейінгі өмір сапасына қалай әсер етті;

2) жәбірленушінің өзі және жақындары үшін қорқыныш деңгейі қаншалықты жоғары;

3) сауда мен пайдалану оқиғалары жәбірленушінің осыдан кейін еркін өмір сүру қабілетіне әсер етті ме, жәбірленушінің өзіндік қадір-қасиеті мен толыққандылық сезімі өзгерді ме.

Жәбірленушілермен жұмыс кезінде жәбірленушілерге тек өздерінің ғана емес, сонымен бірге оларға жақын адамдардың да қауіпсіздік кепілдігі қажет екенін ескеру қажет. Зардап шеккендер оларды сатқан және пайдаланған адамдарды біледі, қылмыскерлердің не істей алатындығы туралы ақпарат бар. Сондықтан құқық қорғау органдарының қызметкерлері зардап шеккендерге қауіп-қатерді азайтатын және жәбірленушілердің қауіпсіздігі мәселесіне немқұрайлы қарайтын адамдарды әсер етпеуге тиіс.

Жәбірленушілерден жауап алу процесінде алдымен анықталуы керек бірқатар жағдайларды ескеру қажет. Мысалы, жыныстық қанауда пайдаланылған әйелден жауап алған жағдайда, ең алдымен, өз еркімен, алдау немесе мәжбүрлеу арқылы жәбірленуші шетелде немесе басқа аймақта болғанын анықтау керек. Ерікті түрде кету, мысалы, шетелге кету, өзін заңға бағынатын жұмыс берушінің өкілі ретінде көрсететін жалдаушының алдауына байланысты мұндай әрекеттерді жоққа шығармайтынын есте ұстаған жөн. Егер мәжбүрлеу арқылы алып кету орын алса, онда мәжбүрлеу құралы не болғанын анықтау керек: физикалық күш қолдану, қорқыту, жәбірленушінің қылмыстық іс-әрекет субъектісі алдындағы қарыз міндеттемелерінің болуы, алдау немесе сенімді теріс пайдалану және т. б.

Бастапқы жауап алу кезінде жәбірленушінің шетелге немесе басқа аймаққа жіберудің (жылжытудың) нақты мақсаты

туралы хабардар болу дәрежесін анықтау маңызды. Қойылған сұраққа жауап алу барысында жалдаушы мен тасымалдаушы жәбірленушіге сөзбе-сөз айтқан жіберудің негіздемесін нақтылау қажет.

Егер басқа елге кету мәжбүрлі түрде болса, онда қылмыскерлердің нақты әрекеттері жәбірленушіні шетелге кетуге мәжбүр еткенін және, мысалы, жезөкшелікпен немесе жәбірленуші үшін басқа да жағымсыз әрекеттерді (тіпті өз еркімен кеткен жағдайда да) жасайтындығын нақтылау қажет. Жауап алынған адамға физикалық зорлық-зомбылық, қауіп-қатер, басқа психологиялық әсер ету көріністерін және олар қолданылған жерлерді егжей-тегжейлі сипаттау ұсынылуы керек. Жауап алу барысында қылмыстық әрекет субъектілері қандай мәжбүрлеу шараларын жөнелтуші елдің аумағында қолданғанын, ал қайсысын одан тыс жерлерде қолданғанын ажырату керек. Күдікті тұлғадан қылмысқа қатысты тұлғалардың есімін, лақапатын немесе сырт келбеті және бойы туралы мәліметтер алу нақтырақ деректерге қол жеткізу үшін өте маңызды.

Егер жәбірленушілерден алғашқы жауап алу кезінде олардың әлі де қолында шетелдік паспорттары, күдіктілердің кінәсінің дәлелі ретінде пайдаланылуы мүмкін басқа құжаттар немесе заттар бар екендігі анықталса, оларды алып, заттай дәлелдемелер ретінде қылмыстық іске қосу керек.

Жыныстық қанаудың құрбаны болған әйелдерден жауап алу кезінде мыналарды анықтау қажет:

1) оларды шетелге немесе басқа өңірге жөнелтуде ұйымдастырушыларды қайда және қандай жағдайларда қарсы алды;

2) олар осы мәселе бойынша тағы кіммен кездесті, олардың болашақ жұмысының мәні, жұмыс шарттары және оны төлеу бойынша қандай ұсыныстар жасады;

3) жезөкшелікке тарту немесе сексуалдық сипаттағы өзге де қызметтер көрсету туралы уағдаластық болды ма, егер иә болса - қандай шарттарда;

4) делдалдардың жұмысқа орналасудағы қызметтеріне

ақы төлеу, жол жүру билеттері мен құжаттарын төлеу және т. б. мәселелерді қоса алғанда, нәтижесінде қандай келісімге қол жеткізілді.;

5) шетелге шығу үшін қажетті құжаттарды алу туралы мәселе қандай тәсілмен шешілді, бұл мәселемен кім айналысты (аты-жөні бойынша), бұл адамдар істің мән-жайы бойынша қандай ақпаратқа ие бола алады;

6) шетелге немесе басқа өңірге жөнелту қандай жағдайларда өткенін, мемлекеттік шекарадан өту қалай өткенін (уақыты, орны, тәсілі, өзге де мән-жайлар), жәбірленушілерді кім ертіп келгенін, алып жүруші Шекара қызметінің қызметкерлерімен немесе ІІО қызметкерлерімен сөйлескенін-болмағанын тексереді;

7) олар шетелге немесе басқа аймаққа келгеннен кейін не болды;

8) олар қай елді мекенге және елге келді, оларды кім қарсы алды, олардың жұмысы туралы мәселе қалай шешілді, оларға бірден жезөкшелікпен немесе өзге де қызметпен айналысу ұсынылды ма, олардың жаңа "иесі" қандай түсініктемелер берді, ол өзі мен қылмысты ұйымдастырушы (ұйымдастырушылар) арасындағы келісімге әйелдер баратын елге кеткенге дейін сілтеме жасады ма;

9) жәбірленушілердің межелі елде немесе басқа өңірде болуын заңдастыратын құжаттармен және тіркеумен мәселе қалай шешілді;

10) жәбірленушілер жезөкшелікпен айналысудан немесе сексуалдық сипаттағы қызметтер көрсетуден бас тартқан ба, егер солай болса, оларды бұған қалай мәжбүрлеген болса;

11) жәбірленушілер болған елдегі құқық қорғау органдарына немесе биліктің өзге де өкілдеріне, өз мемлекетінің дипломатиялық өкілдігіне өтініш жасаған ба, егер жоқ болса, онда неге;

12) оларға қылмыстық топтың мүшелері туралы не белгілі, сипатталған оқиғалар кезінде олар тағы кіммен сөйлесті (жалдаушылар, тасымалдаушылар, фотографтар, көші-қон қызметінің өкілдері және т. б.);

13) ұқсас мән-жайлар кезінде олармен бірге шетелде немесе басқа өңірде болған басқа адамдар (әйелдер) туралы жәбірленушілерге не белгілі.

14) істің мән-жайларын жан-жақты, объективті және толық зерттеу, сондай-ақ жәбірленушілердің жеке басын зерделеу мақсатында сотқа дейінгі іс жүргізу органдары, әсіресе кәмелетке толмағандар жәбірленуші деп танылған істер бойынша мамандар ретінде психологтардан жауап алуы қажет.

Қашықтықтан жауап алуды (ҚР ҚПК 213-б.) және сақтауға берілген жауап алуды (ҚР ҚПК 217-Б.) қолдану ұсынылады.

сотқа дейінгі іс жүргізу органдары айғақтарды депозитке салу мүмкіндіктерін кеңінен қолдануға ерекше назар аударғаны жөн. Іс сотта қаралғанға дейін елден кеткісі келетін басқа мемлекеттердің азаматтары болып табылатын жәбірленушілер мен куәлардың айғақтарын сақтауға қоюды қолдану әсіресе орынды, бұл бірнеше рет жауап алу оларға психологиялық жарақат келтіретініне, кәмелетке толмағандарға да қатысты

Процестік әрекеттерді жүргізу туралы тапсырма **басқа мемлекетке немесе өңірге жіберілген жағдайда**, жәбірленушінің мәселелері қылмыстық істің нақты мән-жайлары ескеріле отырып нақтыланады. Шамамен келесідей сұрақтардың тізімі берілген:

1. Қай уақыттан бері зардап шеккендер бар ... (олар орнатылған елді мекен көрсетіледі)?

2. Жәбірленушілер қайда тұрады ... (нақты мекен-жайы мен байланыс телефондарының нөмірлері егжей-тегжейлі)?

3. Жәбірленушілер таныс па? (адам саудасына және құл еңбегін пайдалануға қатысы бар деп күдіктенген адамдардың

қысқаша анықтамалық деректері көрсетілген)?

4. Егер жәбірленушілер аталған адамдармен таныс болса, онда аталған адамдар оларға келуге көмек көрсетті ме? (жәбірленушінің пайдалану орны көрсетіледі) (жәбірленушінің жұмысқа тартылған немесе тұрақты тұратын жері кету сәтіне дейін көрсетіледі), егер солай болса, онда нақты қандай көмек көрсетілді?

5. Жәбірленушілерге бастапқыда ескертіліп ұсынылды ма?.. (жәбірленушінің жұмыс орны көрсетілген) ақша табу үшін, мысалы, жыныстық қызмет көрсету немесе басқа жұмыс арқылы?

6. Егер жыныстық қызмет көрсету немесе басқа жұмыс арқылы ақша табу туралы ұсыныс шынымен болса, онда қашан, қайда және кімнен, сондай-ақ нақты не болды?

7. Жалдаушыдан ұсыныс түскен кезде жәбірленушінің қаржылық жағдайы қандай болды, жәбірленушінің тұрақты жұмысы немесе басқа табыс көзі болды ма?

8. Жәбірленушінің материалдық жағдайын "жұмысқа орналасу" туралы ұсыныс білдірген адам білді ме?

9. Қандай нақты жұмыс шарттары ұсынылды ... (жалдаушы немесе жұмыс беруші ретінде қызмет еткен бір немесе бірнеше адамның тегі көрсетіледі)?

10. Жіберу шарттары қандай болды ... (жәбірленушінің пайдалану орны көрсетіледі), тасымалдау көліктің қандай түрімен жүзеге асырылды, билеттерді сатып алу орын алды ма, әлде жөнелту онсыз жүргізілді ме, егер жолақыны басқа адамдар төлесе, онда қандай шарттармен жол жүру ақысын кім төледі?

11. Оларға көшу кезінде еріп жолсерік болды ма?.. (жәбірленушінің транзиті немесе пайдалану орны көрсетіледі), егер еріп жүрсе, онда дәл кім және қандай мақсатпен?

12. Жол бойында жәбірленушілерде құжаттар (паспорттар) болды ма, егер жоқ болса, шекарада құжаттарды тексеру кезінде паспортты кім ұсынды, құжаттарды тексеру орын алды ма?

13. Оларды біреу қарсы алды ма?.. (жәбірленушінің

жасырынған, транзиттелген немесе пайдаланылған жері көрсетіледі) және бұл сапар алдында ескертілді ме, жәбірленушілерге соңғы пунктке келгенде олардың әрекеттері туралы кім нұсқау берді?

14. Қайда тұрақтады ... (жәбірленушіні транзиттеу, жасыру немесе пайдалану орны көрсетіледі), оларды кіммен және кім қоныстандырды?

15. Олар келгеннен кейін олардан алынды ма?.. паспорттар, ақша, ұялы телефондар, егер таңдалған болса, онда кім және қандай мақсатпен?

16. Олар келгеннен кейін керек пе еді ... (жәбірленушінің пайдалану орны көрсетіледі) көшуге, тұруға және тамақтануға жұмсалған ақшаны пысықтауға, егер солай болса, онда ол қанша уақыт бойы, кіммен және қашан ескертілді?

17. Өмір сүру және жұмыс істеу шарттары қандай болды ... (жәбірленушінің пайдалану орны көрсетіледі), оларды кім анықтады?

18. Жәбірленушілердің қозғалу еркіндігі шектелді ме, егер болса, қалай?

19. Жәбірленушілер кез келген уақытта өздері орындаған жұмыстан бас тартуға (оның ішінде жыныстық қызмет көрсетуден бас тартуға) және тұрақты тұратын жеріне немесе еліне оралуға мүмкіндік алды ма? Егер мұндай мүмкіндік болмаса, оған не кедергі болды?

20. Жәбірленушілерге құлдық еңбекке мәжбүрлеу мақсатында (жыныстық қызметтер көрсету саласында, ауыл шаруашылығы жұмыстарында, құрылыста, қосалқы жұмыстарда, жерасты өндірісінде) немесе ішкі органдарды алып қоюға келісім алу процесінде психикалық немесе физикалық ықпал ету шаралары қолданылды ма?

21. Жәбірленушінің мәжбүрлі жұмысының қарқындылығы қандай болды (мысалы, өндіріс нормасы қандай және кім анықталды, жыныстық қызметтер тәулік ішінде қаншалықты жиі көрсетілді және т. б.)?

22. Егер жәбірленушілер жыныстық қызмет көрсетсе, онда:

- оларды "ол орынға" кім шығарды және олар қайда болды?

- "ол орындарда" олардың әрекеттерін кім басқарды немесе клиенттердің қалауы бойынша таңдалды ма?

- клиентке беру қалай жүзеге асырылды?

- клиенттер ақшаны төлем ретінде кімге берді, қандай мөлшерде?

- жәбірленушілер клиенттер берген ақшаның қандай бөлігін және қашан алды (клиент ақшаны бергеннен кейін, жыныстық қызмет көрсеткеннен кейін, белгілі бір уақыт өткеннен кейін)?

- айыппұлдар жүйесі қолданылды және қандай әрекеттер үшін (жұмыс істеуден бас тарту, жалпы жағдайы, тірі өнімнің өтімсіздігі (яғни клиент қызды таңдамайды және ол үшін пайдаланушы айыппұлдарды және т. б. қолданады))

23. Біреу мәжбүрлі жұмыс орнында (мысалы, далада, құрылыста, өндірісте, соның ішінде жер астында, жезөкшелер жұмысының "нүктелерінде") қорғау функцияларын жүзеге асырды ма? Егер күзетші болса, онда жәбірленуші күзетшілердің жеке басы мен сыртқы келбеті туралы не айта алады?

24. Мәжбүрлі еңбек процесінде қанаушылықтың құрбандары арасында, жәбірленушілер мен қылмыстық іс субъектілері арасында, құқық қорғау органдарының қызметкерлерімен қақтығыстар болды ма? Егер мұндай қақтығыстар туындаса, оларды кім және қалай шешті?

25. Кім ... (күдіктілердің, айыпталушылардың және олармен байланысты адамдардың деректері көрсетіледі) және жәбірленушілерді тасымалдауды ұйымдастыру бойынша қандай рөлдер бар ... (жәбірленушінің жұмысқа тартылған немесе тұрақты тұратын жері кету сәтіне дейін көрсетіледі) в ... (жәбірленушіні транзиттеу, жасыру немесе пайдалану орны көрсетіледі) жәбірленуші ұсынылған жұмысқа келіскен сәттен бастап және оны орындау басталғанға дейін орындалды ма?

26. Қылмыстық топтың әр мүшесіне қатысты сұрақтар тұжырымдалады, олардың жауаптары әр айыпталушының

қылмыстық әрекет механизміндегі рөлін анықтайды:

- тікелей қатысы бар ма... жалдау, тасымалдау, беру, жасыру және пайдалану, егер болса, оның рөлі қандай болды?

- алды ма ... жәбірленушілерді басқа адамдарға, оның ішінде жезөкшелікпен айналысу үшін "нүктелерге" бергені үшін ақша? Олай болса, кімнен және қандай мөлшерде?

- қандай рөл атқарды ... жәбірленушілерді жұмыс орнына жіберу және құлдық еңбекті пайдалану процесінде?

- тапсырды ... (ұйымдастырушының, жалдау және тасымалдау үйлестірушісінің немесе трафикте белсенді рөл атқарған өзге тұлғаның тегі көрсетіледі) ақша ... (екінші дәрежелі орындаушылар мен көмектесушілердің тегі көрсетіледі) пайдалану орнына дейін тасымалдағаны үшін, уақытша тұрғаны, жәбірленушілердің тамағы үшін және қандай мөлшерде?

27. Аталған тұлғалардың рөлдері олардың арасында алдын-ала келісілген және нақты бөлінген бе? Олар әрқайсысы не істеу керектігін білді ме?

Қылмыстық іс-әрекет субъектілері **жыныстық қызмет көрсететін орын ретінде пайдаланған немесе адам саудасының құрбандарын уақытша тұру және (немесе) жасыру және олардың құлдық еңбегін пайдалану үшін пайдаланған пәтермен көршілес тұрған** адамдарды анықтау және олардан жауап алу маңызды.

Аталған тұлғалар келесі сұрақтарды тұжырымдауы керек:

1) олар таныс па ... (қолда бар ақпарат бойынша көрші пәтерде тұрған немесе ұсталған жәбірленушілердің тегі көрсетіледі)?

2) Егер таныс болсаңыз, онда қандай жағдайларда кездестік және олар онда қандай кезеңде тұрды, қандай қызмет түрімен айналысты?

Егер тергеу барысында сатылған адамдар үшін ақша, банк мекемелері арқылы немесе әртүрлі төлем жүйелерін қолдана отырып аударылғаны анықталса, онда осы операцияларға қатысатын компаниялардың қызметкерлерінен куәгер ретінде жауап алу қажет. Аталған адамдардан жауап

алу барысында қылмыстық іс субъектілерінің ақша қаражатын аудару немесе алып қою фактісін растау ғана емес, сондай-ақ аталған куәлардан өздері есте сақтаған мән-жайлар, клиенттің белгілері, ақша қаражатын төлеушімен немесе алушымен бірге болған адамдардың саны мен сыртқы келбетінің белгілері туралы жауап алу қажет. Банктен бейнежазбаларды алып, оларды заттай дәлелдемелер ретінде қылмыстық іске қосу қажет.

Адам саудасы фактісін растау үшін жәбірленушілердің туыстары мен таныстарының айғақтары үлкен дәлел бола алады. Мүмкін олардың айтуы бойынша, қаза болғандар, олардың жалақымен, жезөкшелікпен айналысуға күштеп, мәжбүрлеп қолданумен қорқыту, немесе қарыз болу нәтижесінде. Мүмкін, зардап шеккендердің туыстары мен таныстарында олардың үйлеріне қайтуға көмектесу, қарыздарын төлеу үшін ақша жіберу туралы және т. б. өтініштері бар жәбірленушілердің хаттары немесе жазбалары қалған шығар. Көрсетілген құжаттарды алу және оларды заттай дәлелдемелер ретінде қылмыстық іске қосу керек.

Күдіктілерден жауап алу процесінде алдын ала тергеу органында қылмыс жасаған күдіктіні әшкерелейтін жеткілікті дәлелдемелер базасы болуға тиіс. Күдіктіге оның айғақтар беру, айғақтар беруден бас тарту немесе жалған айғақтар беру арқылы тергеуге қарсы тұру туралы шешіміне қарамастан, оның әрекеттерінде қылмыс белгілері бар деген қорытынды жасалғанын, ал қылмыстық жауапкершілікке тарту сөзсіз факт екенін түсіндіру керек. Сонымен қатар, "жауап алынған адамның аңызына жол бермеу", "өтіріктің жолын кесу", "жауап алудың үдемелі қарқыны" сияқты тактикалық әдістерді қолдану, күдіктіге оны ашатын дәлелдерді іріктеп ұсыну мағынасы бар.

Егер жауап алынатын адам байланысқа түссе, онда адам саудагерлері негізінен ұйымдасқан қылмыстық қоғамдастықтардың мүшелері екенін ескере отырып, оның назарын қылмыстың әртүрлі кезеңдерінде қатысқан барлық

мүшелерін анықтауға және ашуға аудару керек. Осы мақсатта қажетті құжаттарды ресімдеу рәсімінен бастап мемлекеттік шекараны кесіп өту немесе пайдалану аймағына келу сәтіне дейін бәрін анықтау қажет.

Күдіктілерден, мұқият дайындықтан кейін, қылмыстық топтың әр мүшесінің қылмыстық әрекеттің өзіне жүктелген эпизодтарына қатысу сипаты мен дәрежесі туралы қолда бар мәліметтерге сүйене отырып **жауап алу керек**. Жауап алуға дайындық кезінде жәбірленушілер мен айыптаушы куәгерлердің айғақтарын ескеру, сондай-ақ жауап алынған адамның психологиялық жағдайын ескеру қажет. Бұл тұрғыда қылмыстық топ мүшелері арасындағы жанжалды ынталандыру жөніндегі ұсыныстар қылмыстық іс-әрекет субъектілерінің арасындағы алауыздықты құруға және олардың кінәсін серіктестеріне "тастауға" деген ұмтылысын ынталандыруға негізделген.

Бірінші кезекте жауап алатын тұлғалар:

1) қылмыстық топта қатардағы, "техникалық" міндеттерді орындаған;

2) жалдаушы, курьер, тасымалдаушы, жолсерік болған адамдарға қолданылмайды.;

3) құжаттарын пайдалана отырып пәтер алынған немесе өзге үй-жай жалға алынған адамдарға қолданылмайды.;

4) қылмыстық топта диспетчер, жүргізуші немесе күзетші функцияларын орындаған адамдарға қолданылмайды.

Бұл адамдардан жауап алу қылмыстық әрекетті ұйымдастырушының нұсқауларының мазмұнын анықтайтын "аңыз" негізінде жасалуы керек. Жауап алу барысында жауап алынып отырған адамның өз қызметінің қылмыстық сипаты туралы біле тұра хабардар болуын анықтауға тырысу керек, бұл біртіндеп құқық қорғау органдарымен ынтымақтастық қажеттілігіне "әкеледі". Күдіктілерден жауап алу кезінде жәбірленушілердің, куәлардың, басқа күдіктілердің айғақтарының мұқият іріктелген фрагменттерін ғана пайдалану керек. Егер жауап алынатын адамның қалыптасатынына бұл туралы барлық мән-жайлар, оның қылмыстық қызметтің

белгіленген дәріске толығырақ ақпарат алу үшін.

Күдікті деп танылған кезде оның қылмысқа қатысуын егжей-тегжейлі анықтау қажет:

1. Адамдарды сату және (немесе) оларды пайдалану туралы келісім қайда, қашан, кіммен, қандай жағдайларда жасалды?

2. Жәбірленушілердің басқа аймаққа немесе шетелге көшуі қандай шарттармен келісілді, тағайындалған елде тұру кім төлем жүргізді, сондай-ақ алынған "тірі тауарлар" үшін төлем жасалды ма?

3. Сатып алушылармен, мысалы, шетелдік "серіктестермен" кіммен, қашан және қалай байланыс орнатылды, жеткізілген "тірі тауарлар" үшін төлем қалай жасалды?

4. Болашақ құрбандарды қашан, қайда, кім және қандай тәсілдермен жалдады, жалдау процесінде жұмысқа орналасудың қандай дәлелдері қолданылды?

5. "Жұмысқа орналастыру бюросын" кім құрды немесе жәбірленушілерді адастыру үшін құжаттарды кім бұрмалады?

6. "Тірі тауарды" басқа аймаққа немесе шетелге қалай тасымалдады? Осы мағынада қажетті құжаттарды ресімдеуден бастап (оларды кім ресімдеді, қандай жағдайларда, егер көрсетілген құжаттар жалған болса - оларды кім және қандай шарттарда дайындады) және жөнелтуші елдің мемлекеттік шекарасын кесіп өту сәтіне дейін (уақыты, орны, тәсілі; егер шекараны кесіп өту заңсыз болса, онда кімнің көмегімен жүзеге асырылды, қандай шарттарда және т.б.) бәрін анықтау қажет.

7. Шетелде құрбандарды "жұмысқа орналастыру" қалай болды (оларды кім, қашан және қайда қарсы алды, жәбірленушілер қайда және қандай сапада "жұмыс істеді", олардың тағайындалған елде одан әрі болу шарттары туралы не хабарлады)?

8. Қылмыстық топтың құрамына кім кірді және рөлдері оның мүшелері арасында қалай бөлінді?

Процестік келісім жасасу үшін негіздер болған

жағдайларда (ҚР ҚІЖК 63-тарауы) бұл туралы процестік прокурорды дереу хабардар ету қажет.

ҚОРЫТЫНДЫ БӨЛІМ

Адам саудасына ықпал ететін факторлар әртүрлі және көбінесе бір елде екінші елге қарағанда айырмашылықтары болады. Алайда, әмбебап себептер де бар, олардың арасында кедейлік, экономикалық және әлеуметтік теңсіздік, сыбайлас жемқорлық, саяси тұрақсыздық, адам құқықтарының сақталмауы, ықтимал құрбандардың тұратын елінде мүмкіндіктердің болмауына байланысты жұмыс іздеп қоныс аударғысы келеді. Адам саудасының өркендеуіне ықпал ететін маңызды фактор арзан жұмыс күші мен ақылы жыныстық қызметтерге сұраныстың болуы екенін атап өткен жөн.

Қазақстан Республикасында адам саудасының пайда болуының негізгі себептері:

- Қазақстанға шығу, транзит елі және адам саудасының құрбандары үшін баратын ел болуға мүмкіндік беретін елдің географиялық жағдайы, сондай-ақ әкімшілік орталықтардың шалғайлығы және жалпы облыстық аумақтардың ауқымы;

- елдегі және тұтастай өңірдегі көлік коммуникацияларының дамуы;

- көрші мемлекеттермен визасыз режим;

- шыққан елдеріндегі, сондай-ақ ауылдық өңірлердегі жұмыссыздық;

- құрылыс және ауыл шаруашылығы үшін арзан жұмыс күшіне және ақылы жыныстық қызметтерге сұраныстың болуы;

- адам саудасына қарсы іс-қимыл саласындағы құқық қолдану практикасының жетілмегендігі;

- адам саудасына қарсы іс-қимылға тартылған мемлекеттік органдардағы сыбайлас жемқорлық фактілері;

- құқық қорғау органдарының ҮЕҰ-мен адам саудасына қарсы іс-қимыл саласында үйлесімді үйлестіруінің болмауы;

- экономиканың жаһандануы және еңбек ұтқырлығын арттыру (көші-қон);

- Интернет желісін дамыту.

Осы оқу-әдістемелік құрал, Адам саудасын тергеу бойынша барлық қажетті тергеу іс-әрекеттері мен

жедел-іздестіру іс-шараларын жүргізуге, тергеудің бастапқы және кейінгі кезеңдерін дұрыс жоспарлауға, сондай-ақ оның мақсатын дұрыс анықтаға мүмкіндік береді деген үміттеміз.

1 қосымша

Талқылау үшін берілген мәселелердің тізімі:

1. Қазақстан Республикасының адам саудасына қарсы іс-қимыл туралы заңнамасының тарихы.
2. Қазақстанда адам саудасына байланысты қылмыстардың алдын алудың негізгі шаралары.
3. Қазақстанда адам саудасының алдын алуды құқықтық реттеу.
4. Адам саудасы саласындағы қылмыстың алдын алуды ақпараттық қамтамасыз ету.
5. Адам саудасын тудыратын себептер.
6. Адам саудасы саласындағы қылмыстың алдын алуды үйлестіру.
7. Адамды пайдалану саласындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу принциптері.
8. Адам саудасының алдын алудағы қоғамдық ұйымдардың рөлі.
9. Адам саудасына қарсы іс-қимыл саласында ішкі істер, прокуратура органдары, биліктің атқарушы-өкімдік органдары, жұртшылық жүзеге асыратын қызметтің ерекшеліктері.
10. Адам саудасы саласындағы құқық бұзушылықтың жеке профилактикасы шаралары.
11. Адам саудасының алдын алудың әлеуметтік, ұйымдастырушылық-басқарушылық, құқықтық, мәдени-идеологиялық, экономикалық шаралары.

Білімді бақылауға арналған тесттер

1. Адам саудасының формалары

[А] Адам саудасының құрбандарын азғырып көндіру, тасымалдау, табыстау, сату, қанау

[Б] адам саудасының құрбандарын жалдау, жұмысқа орналастыру, беру, сату, пайдалану

[В] адам саудасының құрбандарын азғырып көндіру, тасымалдау, құда түсу, сату, қанау

[Г] адам саудасының құрбандарын жалдау, тасымалдау, беру, жұмысқа жалдау

[D] адам саудасының құрбандарын жалдау, тасымалдау, беру, Сату, көші-қон

2. Қандай әрекет адам саудасының құрбанына зорлық-зомбылықты қолдану нысанын құрмайды?

[А] келісу және параға сатып алу

[В] физикалық, жыныстық немесе психикалық зорлық-зомбылық

[В] бопсалау

[Г] көрсетілген мақсаттарда улы, күшті әсер ететін немесе басқа да есеңгірететін заттарды пайдалану

[D] мәжбүрлі адамның дәрменсіз күйін немесе осал жағдайын пайдалану

3. Адамды пайдалану мақсатында жасалатын іс-әрекеттер оны бір жерден екінші жерге, оның ішінде сол бір елді мекен шегінде ауыстыру жөніндегі қасақана іс-әрекеттер бұл:

[А] жеке тұлғаны беру

[Б] жеке тұлғаны тасымалдау

[В] жеке тұлғаны алу

[Г] жеке тұлғаны жалдау

[D] жеке тұлғаны сатып алу

4. Жәбірленушіні оны пайдалану үшін адамға тікелей беру:

- [А] жеке тұлғаны тасымалдау
- [Б] жеке тұлғаны беру
- [В] жеке тұлғаны алу
- [Г] жеке тұлғаны жалдау
- [Д] жеке тұлғаны сатып алу

5. Адам саудасына байланысты қылмыстар қарастырылған:

[А] мемлекеттің қылмыстық заңнамасымен іс-әрекеттің дербес қылмыс құрамы ретінде

[Б] құқық бұзушылықтардың дербес құрамы ретінде мемлекеттің әкімшілік заңнамасымен

[В] халықаралық заңдармен мемлекеттің дербес құқық бұзушылық түрлері ретінде

[Г] дербес құқық бұзушылық ретінде мемлекеттің қаржы заңнамасымен

[Д] мемлекеттің азаматтық заңнамасымен құқық бұзушылықтың дербес түрлері ретінде

6. "Мәжбүрлі еңбек" ұғымына не кірмейді:

[А] адамның өз еркіне қайшы келетін кез-келген жұмысы

[В] адамның өз еркіне қайшы келетін кез-келген қызметі

[В] адамның келісімі бойынша, бірақ мәжбүрлеу әсерінен орындалатын кез-келген жұмыс немесе қызмет

[Г] оның осал жағдайын қолдана отырып

[Д] мемлекет заңнамасында белгіленген еңбекті қорғау ережелері мен оған ақы төлеу нормаларын бұза отырып жүзеге асырылатын

7. Адамды мәжбүрлеу келесі түрде жүзеге асырылуы мүмкін:

[А] басқа адамға физикалық немесе психикалық әсер ету

[В] тек басқа адамға физикалық әсер ету

[В] тек басқа адамға психикалық әсер ету

- [Г] қызығушылықты пайдалану арқылы басқа адамға әсер ету
[D] сендіру арқылы басқа адамға әсер ету

8. Баланы жыныстық қанау бұл:

- [A] 18 жасқа толған адамның қарым-қатынасында жыныстық сипаттағы әрекеттер жасау
[B] секс-туризм
[B] баланы жыныстық сипаттағы қызмет көрсетуге итермелеу немесе мәжбүрлеу арқылы материалдық немесе өзге де пайда алу
[Г] порнографияны жасау
[Д] жыныстық сипаттағы ойын-сауық іс-шарасында орындаушыға қатысты іс-әрекеттер жасау

9. Кәмелетке толмағандар саудасы деп танылады:

- [A] кәмелетке толмаған баланы сатып алу-сату
[Б] кәмелетке толмағанды сатып алу-сату не кәмелетке толмағанға қатысты өзге де мәмілелер жасау;
[B]кәмелетке толмаған адамды жыныстық немесе өзге де пайдалану үшін сатып алу-сату не кәмелетке толмаған адамға қатысты өзге де мәмілелер жасау
[Г] кәмелетке толмағанды сатып алу-сату не кәмелетке толмағанға қатысты оны беру немесе иелену нысанында өзге де мәмілелер жасау
[Д] кәмелетке толмаған адамды қылмыс немесе өзге де қоғамға жат іс-әрекеттер жасауға тарту мақсатында оған қатысты сатып алу-сату не өзге де мәмілелер жасау

10. Нұсқаны құрудың логикалық әдістері:

- [A] талдау, индукция, шегеру, сенім және ұқсастық
[B] талдау, синтез, индукция, шегеру және ұқсастық
[B] талдау, синтез, индукция, шегеру және түйсігі
[Г] талдау, жалпылау, индукция, тілек және ұқсастық
[D] талдау, синтез, шегеру, сендіру және ұқсастық

11. Сот-медициналық сараптамалардың жіктелуі:

- [А] қарапайым және күрделі;
- [В] бастапқы және кейінгі;
- [В] жалпы жеке;
- [Г] типтік, нақты;
- [Д] жедел-ізвестіру, тергеу, сараптама, Сот

12. Сот – медициналық сараптама:

- [А] құзыретті тұлғаның жалпы зерттелетін оқиғаға немесе оның жекелеген жағдайларына қатысты негізделген жорамалы
- [Б] құзыретті тұлғаның жалпы зерттелетін оқиғаға немесе оның жекелеген жағдайларына қатысты жорамалы
- [В] құзыретті тұлғаның нақты адамның кінәлілігіне қатысты жеткілікті мөлшерде дәлелдемелерге негізделген тұжырымы
- [Г] лауазымды адамның бүкіл зерттелетін оқиғаға немесе оның жекелеген мән-жайларына қатысты анық дәлелдемелерге негізделген тұжырымы
- [Д] құзыретті құқық қорғау органының тұтастай зерттелетін оқиғаға немесе оның жекелеген мән-жайларына қатысты жол берілетін дәлелдемелерге негізделген тұжырымы

13. Алдын ала тергеу кезеңдеріне байланысты жоспарлаудың келесі түрлері бөлінеді:

- [А] келесі және қорытынды кезеңді жоспарлау
- [В] бастапқы, кейінгі және қорытынды кезеңді жоспарлау
- [В] алдын ала және сот тергеуін жоспарлау
- [Г] сот тергеуін жоспарлау
- [Д] бастапқы және қорытынды кезеңді жоспарлау

14. Тергеуші іздеу нұсқасын ұсынған кезде қандай әрекет қате?

- [А] тергеушінің ізвестіру қызметін оңтайлы ұйымдастыру
- [Б] тергеліп жатқан қылмыстық іс бойынша жалпы нұсқаларды ұсыну

[B] мүдделі тұлғалардың айла-амалдарын, амалдарын, іздестіру объектілерінің орнын ауыстыру жолдарын айқындау

[Г] іздеу объектілерін игерудің оңтайлы тактикасын таңдау мақсатында іздеушілер мен басқа да мүдделі тұлғалардың мінез-құлқын болжау

[D] іздеудегі объектілерді жасыруға ықпал ететін жағдайларды анықтау

15. Сот ісін жүргізудегі тактикалық әдістерге жол беру критерийлері:

[A] заңдылық, ғылыми, қауіпсіздік, үнемділік, жағдайлық қол жетімділік, орындылық

[B] заңдылық, моральдық-этикалық нормаларға сәйкестік, ғылым, қауіпсіздік, тиімділік, қол жетімділік, мақсаттылық

[B] қылмыстық іс жүргізу заңдылығы, кезеңділігі, техникалық-криминалистикалық жарақталуы, ғылыми, қауіпсіздік, тиімділік, қолжетімділік, мақсаттылық

[Г] заңдылық, моральдық-этикалық нормаларға сәйкестік, ғылым, қауіпсіздік, өзара іс-қимыл, мақсаттылық

[D] қылмыстық іс жүргізу заңдылығы, моральдық-этикалық нормаларға сәйкестілік, ғылымилық, қауіпсіздік, сатылық, техникалық-криминалистикалық жарақтандыру, ғылымилық, тиімділік, қолжетімділік, мақсаттылық

16. Тергеу әрекеттерінің тактикасы қандай кезеңдерден тұрады?

[A] тергеу әрекетін жүргізуге дайындық, тергеу әрекетін жүргізу, іс-әрекеттің барысы мен нәтижелерін белгілеу, алынған нәтижелерді бағалау және олардың маңыздылығын анықтау

[B] тергеу іс-әрекетін жүргізуге дайындық, жедел қызметкермен өзара іс-қимыл, іс-әрекеттің барысы мен нәтижелерін белгілеу, алынған нәтижелерді бағалау және олардың маңыздылығын анықтау

[B] тергеу арқылы алынған ақпаратты жинау, тергеу әрекетін жүргізу, әрекеттің барысы мен нәтижелерін анықтау,

алынған нәтижелерді бағалау және олардың маңыздылығын анықтау

[Г] тергеу әрекетін жүргізуге дайындық, тергеу әрекетін жүргізу, іс-әрекеттің барысы мен нәтижелерін тіркеу

[Д] тергеу іс-әрекетін жүргізуге дайындық, тергеу іс-әрекетін жүргізу, іс-әрекеттің барысы мен нәтижелерін тіркеу, жүргізілген іс-әрекет туралы тергеу бөлімінің бастығына хабарлау

17. Қылмыс орнын тексерудің мақсаты емес:

[А] ықтимал заттай дәлелдемелерді алып қою

[Б] тексеру объектісін тікелей қабылдау және талдау

[В] қылмыс іздерін анықтау және бекіту

[Г] объектілері тексеріліп жатқан адамнан айғақтар алу

[Д] іс үшін маңызы бар мән-жайларды анықтау

18. Куәландыру мақсаты болып табылмайды:

[А] ерекше белгілерді анықтау

[В] дене жарақатының ауырлығын анықтау

[В] қылмыс іздерін анықтау

[Г] адамның дене жарақатын анықтау

[Д] мас күйін немесе іс үшін маңызы бар өзге де қасиеттер мен белгілерді анықтау

19. Адамдарды тану үшін көрсету, әдетте, мынадай жағдайларда жүргізілмейді:

[А] тану үшін ұсынылатын тұлға, бұрын танушы белгілі болған жоқ, бірақ белгілі бір жағдайларда соңғысы сыртқы келбеттің қандай да бір белгілерін есте сақтай алды

[Б] танушы адамның танылуына қойылатын белгімен, бірақ оның тегін, атын және әкесінің атын дұрыс атамайды

[В] танушы тұлға танылатын адамның сыртқы келбетінің қандай да бір белгілерін есте сақтай алмады

[Г] танушы тану үшін ұсынылатын тұлғамен таныс, бірақ оның тегін, атын және әкесінің атын атай алмайды не оларды дұрыс атай алмайды

[D] танушы ұсынылған нәрсені біледі және оны дұрыс атайды, бірақ соңғысы танысу фактісін жоққа шығарады

20. Адамның мәйітін ол табылған жерде сырттай қарап-тексеру, қарап-тексерудің жалпы қағидалары сақтала отырып және міндетті түрде куәгерлердің қатысуымен жүргізіледі:

[A] Сот медицинасы саласындағы маман дәрігер

[Б] криминалист маман

[B] жедел қызмет қызметкерлері

[Г] қадағалаушы прокурордың

[D] тергеу бөлімінің бастығы

21. Адам саудасының құрбаны-бұл;

[A] Адам саудасынан зардап шеккен жеке тұлға

[B] тергеуші жәбірленуші ретінде танылған жеке тұлға

[B] прокурор зардап шегуші деп таныған жеке тұлға

[Г] сот жәбірленуші ретінде таныған жеке тұлға

[D] дәрігер жәбірленуші ретінде танылған жеке тұлға

22. Заңды немесе заңсыз негізде адамды басқа адамға (адамдарға) ақшалай сыйақы үшін беруге бағытталған екі жақты өтеулі мәміле жасау:

[A] Ал адамды сатып алу-сату

[B] жұмысқа орналастыру

[B] заңды екі жақты мәміле

[Г] сәйкестік

[D] жұмысқа жалдау

23. Еріксіз жағдайдың белгілеріне не жатпайды?

[A] сәйкестендіру құжаттарынан заңсыз айыру

[B] еркін жүріп-тұру, телефон арқылы сөйлесу құқығын шектеу

[B] жәбірленушінің отбасымен байланысын және әлеуметтік-мәдени оқшаулануын шектеу немесе тыйым салу

[Г] жұмыстарды орындауға немесе қызметтерді тегін көрсетуге мәжбүрлеу

[Д] өтеулі сыйақы үшін қызметті жүзеге асыру

24. Баланы жыныстық сипаттағы іс-әрекетте пайдалану, қаржыландыру, басқару ақылы немесе кез-келген басқа сыйақы түрінде бұл:

[А] балалар жезөкшелігін ұйымдастыру

[В] секс индустриясы

[Жылы] эротическое мінез-құлық

[Г] балаларды жұмысқа орналастыруды ұйымдастыру

[D] жезөкшелікті пайдалану

25. "Еріксіз күй" ұғымына не кірмейді:

[А] адамды басқа адамдардың мүдделері үшін кез-келген әрекетті немесе әрекетсіздікті жасауға заңсыз, жүйелі түрде мәжбүрлеумен байланысты тәуелділік, бағыныштылық жағдайы

[Б] белгілі бір жерде немесе белгілі бір адамдармен тұру, белгілі бір жұмысты орындау немесе басқа адамға сыйақы үшін немесе ақысыз қызмет көрсету, қарыздық құлдықтың, серфдомның нәтижесінде пайда болған

[В] әйелді басқа адамға мұрагерлікке, сыйақыға немесе басқа жолмен оның тарапынан бас тарту құқығынсыз берілетін институттарды немесе әдет-ғұрыптарды қолдану

[Г] баланы ата-анасының, өзге де заңды өкілінің немесе оларды алмастыратын адамдардың баланы қанау мақсатында сыйақы үшін немесе онсыз басқа адамға беруі

[D] жеке тұлға мен қоғамның қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған адамның мақсатты, саналы қызметі.

26. Құлдыққа ұқсас позиция-бұл, -

[А] еріксіз күйдегі, оның ішінде борыштық қабалда немесе бекініс жағдайындағы адамның жағдайы

[Б] тек еріксіз күйдегі адамның жағдайы

- [B] тек қарыз қабалындағы адамның жағдайы
- [Г] тек бекініс жағдайындағы адамның жағдайы
- [Д] еркін қатынастардағы адамның жағдайы

27. "Адам саудагері" ұғымына не кірмейді:

[А] Адам саудасын жүзеге асыратын, сол сияқты осындай қызметті қаржыландыратын не оның есебінен материалдық немесе өзге де пайда алатын жеке тұлға

[Б] Адам саудасын жүзеге асыратын, сол сияқты осындай қызметті қаржыландыратын не оның есебінен материалдық немесе өзге де пайда алатын заңды тұлға

[B] Адам саудасын жүзеге асыратын, сондай-ақ осындай қызметті қаржыландыратын жеке немесе заңды тұлға

[Г] Адам саудасын жүзеге асыратын не оның есебінен материалдық немесе өзге де пайда алатын жеке немесе заңды тұлға

[Д] тауарлар немесе материалдық құндылықтар саудасын жүзеге асыратын жеке немесе заңды тұлға

28. Адам саудасының құрбанына қатысты заңсыз мәмілелер ұғымына не кірмейді:

[А] өтеулі немесе өтеусіз мәміленің нысанасы ретінде адамды басқа тұлғаға (тұлғаларға) беру)

[B] адамды сыйлық ретінде, орнына, жалға, кепілге беру

[B] адамды адам саудасының құрбандарына берілген материалдық құндылықтарды, орындалған жұмыстарды (көрсетілген қызметтерді) төлеу ретінде беру

[Г] адамды басқа Тарапқа келтірілген зиянды өтеу тәртібімен беру

[D] орындалған жұмыс үшін жалақы ретінде адамды беру

29. Адамды жыныстық қанау бұл:

[А] басқа адамды мәжбүрлеу арқылы, оның ішінде оның осал жағдайын теріс пайдалану арқылы жыныстық сипаттағы қызмет көрсетуге материалдық немесе өзге де пайда алу

[Б] эротикалық сипаттағы ойын-сауық іс-шараларына қатысу үшін оны пайдалануды қоса алғанда, іс-әрекеттер жасау

[В] жыныстық қанағаттандыру үшін материалдар немесе заттар жасау

[Г] адамның некеге тұруға көндіруі

[Д] адамды жыныстық қатынасқа түсуге мәжбүрлеу

30. Адам саудасының құрбаны болған жәбірленушіге нұқсан келтіретін ақпаратты тарату қаупі бар қандай да бір әрекеттерді жасауға мәжбүрлеу:

[А] бопсалау

[Б] рәкет

[В] рейдерлік

[Г] жарнама

[Д] құқықтық ақпарат беру

31. ҚР-да адам саудасына байланысты қылмыстар деп танылады:

[А] мақалалар 116; 125; 126; 128; 134; 135; 308; 309 ҚР ҚК

[Б] мақалалар 116; 125; 126; 129; 134; 135; 308; 309 ҚР ҚК

[В] мақалалар 116; 125; 126; 130; 134; 135; 308; 309 ҚР ҚК

[Г] мақалалар 116; 125; 126; 128; 131; 135; 308; 310 ҚР ҚК

[D] мақалалар 116; 125; 126; 132; 134; 135; 308; 309 ҚР ҚК

32. Заңсыз өтелетін мәміле, онда бір Тарап адамды екінші Тарапқа белгілі бір сыйақы үшін береді:

[А] адамды сатып алу-сату

[Б] Әкімшілік құқық бұзушылық

[В] азаматтық-құқықтық мәміле

[Г] қаржылық сыйақы алу

[D] экстрадициялау

33. "Кейіннен пайдалану мақсатында адамды жасыру" ұғымына қандай әрекет кірмейді:

- [A] адамның демонстрациясы
- [B] арнайы бөлмелерде жасыру
- [B] қандай да бір аумақтан шығуға жол бермеу
- [Г] физикалық немесе психикалық белсенділікті дәрі-дәрмекпен басу
- [D] құжаттар мен көріністерді өзгерту

34. Пайдалану түрлері:

- [A] еңбек, жыныстық, адам ағзалары мен тіндерін сату, қайыр сұрау
- [B] жыныстық, адам ағзалары мен тіндерін сату, қайыр сұрау
- [B] еңбек, адам ағзалары мен тіндерін сату, қайыр сұрау
- [Г] адам ағзалары мен тіндерін сату, қайыр сұрау
- [D] еңбек, жыныстық, адам ағзалары мен тіндерін сату

35. Қандай әдістер жауап алу кезінде ұмытылған фактілерді еске түсіруге ықпал етпейді?

- [A] жауап алу кезінде сұрақтар қоюдың кенеттен болуы
- [B] ассоциативті байланыстарды қолдану
- [B] жергілікті жерде жауап алу
- [Г] шектеулі жағдайлар бойынша қайта жауап алу
- [D] көрсеткіштерді нақтылау

36. Қандай сұрақтар жауап алынып отырған адамға қойылмауы керек?

- [A] жетекші сұрақтар
- [B] қосымша сұрақтар
- [B] нақтылайтын сұрақтар
- [Г] еске салатын сұрақтар
- [D] бақылау сұрақтары

37. Тергеу әрекеті, оның барысында анықтаушы объектіні бұрын қабылданған психикалық бейнемен салыстырады және осы негізде оның жеке басы немесе айырмашылығы туралы қорытынды жасайды-бұл:

[А] айғақтарды орнында тексеру және нақтылау

[Б] тану үшін ұсыну

[В] жеке тінту

[Г] пошта-телеграф хат-хабарларын алу

[D] тергеу эксперименті

38. Қандай әдіс психологиялық байланыс орнатудың тәсілі емес:

[А] әдептілік пен шыдамдылықтың көрінісі

[Б] алып тастау эмоциялық кернеу

[В] жауап алынатын адамның құқықтарын сақтау туралы қамқорлық көрсету

[Г] тергеушінің объективтілігіне сену

[Д] айғақтар беруден бас тартқаны үшін қылмыстық жауаптылық туралы ескерту

39. Сұрақтарды нақтылау-бұл қандай сұрақтар?

[А] алынған мәліметтерді нақтылау және нақтылау үшін қойылатын

[Б] айғақтардағы олқылықтарды толтыру мақсатында қойылатын

[В] тергеушіге түсінікті өтіріктерді ашуға арналған

[Г] алынған көрсеткіштерді тексеру мақсатында берілетін

[Д] қойлатын мақсатында жандандыру жадында жауап алынатын адамның сол немесе өзге де қауымдастықтар

40. Тану үшін қандай нысандар ұсына алмайды?

[А] жеке нөмірлік белгілері бар заттар

[В] пайдаланылған заттар

[В] киілетін заттар

[Г] тірі адамдар

[Д] мәйіт

41. Іздеудің қандай түрлері бар?

[А] үй-жайды тінту, оқиға орнын, жеке тінту, көлік құралын

[Б] үй-жайларды, жер учаскелерін, мәйітті, көлік құралын тінту

[В] үй-жайларды, жер учаскелерін, қылмыс орнын тінту

[Г] почта-телеграф хат-хабарларын, жергілікті жер учаскелерін тінту

[Д] үй-жайды, жер учаскелерін тінту, жеке тінту, көлік құралын

42. Қандай тұжырымдама дұрыс:

[А] алу дегеніміз-тергеушінің талабы бойынша ерікті түрде беру немесе белгілі бір заттар мен құжаттарды мәжбүрлеп алып қою

[Б] алу-іс үшін маңызы бар объектілерді табу және алып қою үшін жеке адамды мәжбүрлеп тексеру

[В] алу-жеке басты және іс үшін маңызы бар объектілерді табуға және алып қоюға арналған үй-жайларды мәжбүрлеп тексеру

[Г] алу - іс үшін маңызы бар объектілерді табу және алып қою үшін үй-жайларды мәжбүрлеп тексеру

[Д] алу - іс үшін маңызы бар объектілерді табу және алып қою үшін жергілікті жер учаскелерін мәжбүрлеп тексеру

43. Адам денесінде ерекше белгілерді немесе дене жарақаттарын анықтау үшін:

[А] куәландыру

[Б] жеке тінту

[В] тергеу тексеруі

[Г] тергеу эксперименті

[Д] айғақтарды сол жерде тексеру

44. Тінту жүргізу үшін негіз болып табылады:

[А] іс үшін маңызы бар заттар немесе құжаттар белгілі бір үй-жайда (өзге жерде) не нақты адамда болуы мүмкін деп пайымдауға жеткілікті деректердің болуы

[Б] тергеушінің, жедел уәкілдің, маманның белгілі бір жерде (үй-жайда) немесе нақты адамда іс үшін маңызы бар

заттардың немесе құжаттардың болуы туралы жорамалы, жорамалы

[B] тергеушінің дәлелді қаулысы

[Г] нақты адамның іс үшін маңызы бар заттарды немесе құжаттарды өз еркімен беруі

[Д] қажетті объектілердің орналасқан жері туралы нақты мәліметтердің болмауы

45. Үй-жайларды және өзге де орындарды тінту барысында куәгерлердің болуы:

[A] кез келген жағдайда міндетті

[Б] міндетті емес, мәселені тінту жүргізетін адам шешеді

[B] егер іздеуші талап етсе, міндетті

[Г] егер түнгі уақытта өткізілсе міндетті

[D] егер иелері болмаса, міндетті

46. Қандай әдістер адамның жасын анықтауға көмектеседі:

[A] тіс-жақ жүйесін радиологиялық зерттеу

[B] жасты психоэлеуметтік бағалау

[B] сүйек жүйесін физикалық және радиологиялық тексеру

[Г] барлық жауаптар дұрыс

[D] адамның бойы мен салмағын өлшеу

47. Жыныстық қанауға байланысты істер бойынша жәбірленушілерді қарау кезінде олардың келісімі талап етіледі:

[A] тергеуші

[Б] зардап шегушіге көмек көрсететін үкіметтік емес ұйымның қызметкері

[B] жәбірленуші

[Г] прокурордың

[Д] тергеу судьясының

48. Жыныстық қанау туралы істер бойынша жәбірленушілерді тексеру кезінде маңызды рөл атқарады:

- [А] жәбірленушілердің киімдері
- [В] ұялы телефон
- [В] жеке заттар
- [Г] жәбірленушінің шашы
- [Д] құрылысы сирақ-табан буыны

49. Жәбірленушілерді еңбекке пайдалану туралы істерді қарау кезінде маңызды:

- [А] жәбірленушінің шаштарын зерттеу
- [В] жәбірленушінің денесіндегі белгілі бір кәсіптерге тән зақым
- [В] дұрыс жауап жоқ
- [Г] білек буынының құрылымы
- [D] дұрыс жауаптар А және Г

50. Жәбірленушілерді тексеру кезінде:

- [А] тергеу судьясына хабарлау
- [В] денсаулықты сақтау және қауіпсіздікті қамтамасыз ету тұрғысынан сақтық шараларын қолданыңыз
- [В] дұрыс жауап жоқ
- [Г] олардың көрсеткіштерін жазып алыңыз
- [D] сот-медициналық сараптаманы дереу тағайындаңыз

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының Конституциясы (1995 жылғы 30 тамызда республикалық референдумда қабылданды) (23.03.2019 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен) // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/K950001000_;

2. "Қазақстан-2050" Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты. Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың 2012 жылғы 14 желтоқсандағы Қазақстан халқына Жолдауы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050>;

3. Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі "Қазақстан Республикасы Президентінің 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы // интернет ресурс: https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana;

4. Қазақстан Республикасы Президентінің 2020 жылғы 1 қыркүйектегі "Қазақстан Жаңа нақты ахуалда: іс-қимыл уақыты" атты Қазақстан халқына Жолдауы // Интернет ресурс: https://www.akorda.kz/ru/addresses/addresses_of_president/poslanie-glavy-gosudarstva-kasym-zhomarta-tokaeva-narodu-kazahstana-1-sentyabrya-2020-g;

5. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі (19.12.2020 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен) // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P120000007S>;

6. "Адам саудасы үшін жауапкершілікті белгілейтін заңнаманы қолдану практикасы туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2012 жылғы 29 желтоқсандағы № 7 нормативтік қаулысы (31.03.2017 жылғы өзгерістермен және толықтырулармен) // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/P120000007S>;

7. Өскемен қалалық сотының мұрағаты. № 1-970/2015 іс;
8. ҚР Жоғарғы Сотының 2001 жылғы 21 маусымдағы №2 "соттардың бірлесіп жасалған бандитизм және басқа да қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін жауаптылық туралы заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы" нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P01000002S_;
9. ҚР Жоғарғы Сотының 25.12.2006 ж. № 11 "қылмыстардың бірнеше рет және жиынтығын саралау туралы" нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P06000011S_;
10. Зорлау және өзге нәпсіқұмарлық сипаттағы зорлық-зомбылық әрекеттерімен байланысты қылмыстарды саралаудың кейбір мәселелері туралы Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы №4 нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P07000004S_;
11. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының "ұрлық туралы істер бойынша сот практикасы туралы" 2003 жылғы 11 шілдедегі № 8 нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P03000008S_;
12. Қазақстан Республикасының Заңы "жекелеген қару түрлерінің айналымына мемлекеттік бақылау жасау туралы" 30.12.1998 ж. // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z980000339_;
13. "Атыс қаруын, оқ-дәріні, қару-жарақ пен жарылғыш заттарды ұрлау, атыс қаруын заңсыз сатып алу, алып жүру, сақтау, дайындау немесе өткізу, ұқыпсыз сақтау туралы істер бойынша сот практикасы туралы" ҚР Жоғарғы Соты Пленумының 1995 жылғы 21 шілдедегі № 4 қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P95000004S_;
14. Бұзақылық туралы істер бойынша сот практикасы туралы "Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 12.01.2009 жылғы №3 нормативтік қаулысы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P09000003S_;

15. Адам өмірі мен денсаулығына қарсы кейбір қылмыстық құқық бұзушылықтарды саралау туралы" Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2007 жылғы 11 мамырдағы № 1 нормативтік қаулысы / / Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет http://adilet.zan.kz/rus/docs/P07000001S_;

16. 2020 жылғы 7 шілдедегі" Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы " Қазақстан Республикасының Кодексі / / Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K2000000360#z3518>;

17. Семей қаласы сотының мұрағаты. № 1-621/2015 іс;

18. Теміртау қалалық сотының мұрағаты. № 1-7519-19-00/275 іс;

19. Қазақстан Республикасының Мемлекеттік шекарасы туралы "2013 жылғы 16 қаңтардағы Қазақстан Республикасының Заңы // Интернет ресурс: ҚР НҚА ЖЗШ Әділет <http://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1300000070>;

20. 2014 жылғы 4 шілдедегі Қазақстан Республикасының қылмыстық іс жүргізу кодексі / / "ПАРАГРАФ" ақпараттық жүйесі»;

21. Қарағанды қаласы сотының мұрағаты. № 3511-18-00-1/55 іс.

Ұсынылатын әдебиеттер:

1. 1926 жылғы "Құлдық туралы" Конвенция [Электрон. ресурс] / / кіру режимі: http://www.un.org/ru/құжаттар/decl_conv/conventions/convention_slavery.shtml.

2. Күшіне ену туралы 1-датадағы мәжбүрлі немесе міндетті еңбек туралы Конвенция: 1932 жылғы 1 мамыр. [Электрон. ресурс] // кіру режимі: <http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public>.

3. Адам құқықтары мен негізгі бостандықтарын қорғау және оны қолдану практикасы туралы конвенцияға түсініктеме. / Под.ред. В. А. Туманова, Л. М. Энтина. – М.: Норма, 2002. -264с.

4. Горбань Е.Г. Адам саудасына қарсы іс-қимыл (қылмыстық-құқықтық және криминологиялық аспектілер). 3. ғ. к.... дис. автореф. – М., 2012. - 25 б.

5. БҰҰ-ның Трансұлттық ұйымдасқан қылмысқа қарсы конвенциясын толықтыратын Адамдарды, әсіресе әйелдер мен балаларды алдын алу, жолын кесу және сату және ол үшін жазалау туралы Хаттама 2000. Қатынау режимі: <http://docs.cntd.ru/document/901815440>.

6. Арнайы баяндама Қазақстан Республикасындағы адам саудасына қарсы іс-қимыл саласындағы адам құқықтарын қорғаудың өзекті мәселелері. ҚР Президенті жанындағы Адам құқықтары жөніндегі Комиссия [Электрон. ресурс] // кіру режимі: https://www.mzsr.gov.kz/.../20150817193327_specdoklad_kpch-2014rus.

7. Адам саудасы және қылмыстық кірістерді заңдастыру: ғылыми-практикалық нұсқаулық / ред. О. П. Левченко. – М.: бірлік-ДАНА, 2009. – 271с.

8. Адамдарды заңсыз әкетуге, әкелуге және сатуға қарсы күрес мәселелері жөніндегі ведомствоаралық комиссия құру туралы [Электрон. ресурс] // кіру режимі: https://egov.kz/cms/ru/law/list/P030000983_.

9. Қазақстан Республикасы Үкіметінің Адам саудасына байланысты қылмыстардың алдын алу, болдырмау және оларға қарсы күрес жөніндегі 2021 – 2023 жылдарға арналған іс-шаралар жоспары [Электрон. ресурс] // кіру режимі: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2100000094>.

10. Заңгер: жезөкшелер Қазақстанда бұрыннан заңдастырылған. 16 мамыр 2016 – - м., 2008. [Электрон. ресурс] // кіру режимі: <https://www.nur.kz/1129103-yurist-prostitutki-v-kazakhstane-davn-o.html>.

11. Sex Trafficking. <https://polarisproject.org/sex-trafficking>. [Электрон. ресурс] // кіру режимі: <http://www.humanium.org/en/child-trafficking/>.

12. Әлемдік құлдық индексі, қазіргі құлдық пен адам саудасына қарсы жаһандық қозғалыстың есебі. Walk Free Foundation, 2014. [Электрон. ресурс] // кіру режимі: <http://www.globalslaveryindex.org/>.

13. Тищенко М. Галереялардағы сияқты. Бұрынғы КСРО кеңістігіндегі Құлдық туралы. 22 маусым 2015ж. [Электрон. ресурс] // кіру режимі: <https://slon.ru/posts/53057>.

14. Фабрика Т.А. Трансплантация үшін адам ағзаларын немесе тіндерін алуға мәжбүрлеу үшін қылмыстық жауапкершілік мәселелері. З. ғ. к.... дис. автореф., - Челябинск, 2007. – 27 б.

15. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне түсініктеме. Жалпы және ерекше бөліктер / жалпы ред. И.Ш. Борчашвили. Бас. 2-е. - Алматы: Жеті жарғы. - 2007. – 992 Б.; Борчашвили И.Ш. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне түсініктеме. Ерекше бөлім (2-Том). - Алматы: Жеті жарғы, - 2015. – 1120 б.

16. Адам құқықтарының жалпыға бірдей декларациясы (БҰҰ Бас Ассамблеясы 10.12.1948 жылы қабылдаған) // Ресей газеті. - 1995. - № 67. - 5 сәуір.

17. Пристанская О.В. ТМД - ға қатысушы мемлекеттердің прокуратура органдарының балаларды ұрлау мен

саудалаудың алдын алудағы қызметі / прокурорлық және тергеу практикасы. - М. - 2005. - № 3-4.

18. Драпкин Л.Я. Тергеу жағдайларының жалпы сипаттамасы // тергеу жағдайы. - М., 1985. С. 11-16.

19. Белкин Р.С. Криминалистика курсы: 3 том - М., 1997. Т. 3. – 408 б.

20. Криминалистика / ред. В. А. Образцова. - М., 1997. – 744 б.

21. Криминалистикалық энциклопедия / ред. Р.С. Белкин -Алматы, 1995. – 319 б.

22. Дубровицкая Л.П., Лузгин И.М. Тергеу жұмыстарын жоспарлау. - М., 1972. – 150 б.

23. Доля Е.А. Дәлелдеуде жедел-ізвестіру қызметінің нәтижелерін пайдалану. - М., 1996. – 238 б.

24. Сейтхожин Б.У. Адам саудасына қарсы іс-қимыл туралы заңнаманың даму тарихы // IV халықар. ғылыми-практ. конф. "Қоғам, ғылым, инновация" 24-25 маусым 2015. / журн. "Гуманитарлық және жаратылыстану ғылымдарының өзекті мәселелері". № 07 (78) (шілде). 4 бөлім. – М.2015.

25. Шығыс Еуропа мен Орталық Азиядағы адам саудасына қарсы күрес саласындағы институционалдық және құқықтық базаны талдау және ынтымақтастыққа шолу – Астана: ХҚҰ, 2003. Қатынау режимі: <http://www.iom.tj/csm/index.php/>.

26. Бейсеналиев Б.Н. Қазақстан Республикасының заңнамасы бойынша адам саудасына қарсы күрестің криминологиялық және қылмыстық-құқықтық шаралары. 3. ғ. к.... дис. автореф., - Бішкек. 2011. – 30 б.

27. Кенбаев Ж.А. Адам саудасының қылмыстық-құқықтық сипаттамасы. - Қарағанды. 2018. – 121 б.

28. Сейтаева Ж.С., Балашов Р.С. Адам саудасына қарсы іс-қимыл мәселелері бойынша Өзбекістан Республикасының жұмыс тәжірибесі // Академияның Жаршысы №2, 2020.

29. Сейтаева Ж.С. Адам саудасының құрбандарын қорғау // "Заң және Заман" №2 (224) / 2020.

30. Сейтаева Ж.С., Қабжамитов М.Т. Мәжбүрлі пайдалану жағдайларын болдырмауда еңбек инспекторларының рөлі // <http://www.matritca.kz/news/90442-rol-inspektorov-truda-v-predotvraschenii-sluchaev-prinuditelnoy-ekspluatacii.html>.

31. Смирнов Г.К. Адам саудасын тергеу әдістемесі. 3. ғ. к.... дис. автореф., - Мәскеу. 2008. – 32 б.

32. Фахрутдинов Р.Р. Адам саудасын тергеу әдістемесі. 3. ғ. к.... дис. автореф., - Челябинск. 2011. – 26 б.

33. Колесов А.И. адам саудасын тергеудің бастапқы кезеңінің мәселелері, құлдық еңбекті пайдалану және онымен байланысты қылмыстар. 3. ғ. к.... дис. автореф., - Нижний Новгород. 2010. – 32 б.

34. Скарлуков О.А. құлдық және құл саудасы: зерттеудің криминологиялық және қылмыстық-құқықтық аспектілері: 3. ғ. к.... дис. автореф. / О.А. Скарлуков. - М., 2005.

35. Адам саудасына байланысты қылмыстардың алдын алу және тергеу ерекшеліктері: оқу құралы / Жалпы ред. И.Ч. Шушкевич – М.: Волтерс Клувер, 2008. – б.58.

36. Адам саудасы: қылмыстық әрекеттің механизмі, тергеу әдістемесі: ғылыми-практикалық нұсқаулық / Журавлев С.Ю., Пигаев А.М., - М.: Юрлитинформ – 2006. - 211 б.

37. Адам саудасына қарсы күрес жөніндегі халықаралық және Ұлттық құжаттар жинағы / Алматы, 2015 ж. www.iom.kz.